

Univerzita Karlova v Praze
PRÁVNICKÁ FAKULTA
Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Spory vyvolané výkonem rozhodnutí, konkursem a
vyrovnáním

Vedoucí diplomové práce:
Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Diplomant:
Jaroslav Slanina
Dokeská 10
273 62 Družec

PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Praha, leden 2006

Slavka

OBSAH:

Předmluva	1
Část první: Spory vyvolané výkonem rozhodnutí	
Kapitola I. Obecně o výkonu rozhodnutí	3
Kapitola II. Spory ve výkonu rozhodnutí	8
Oddíl 2.1. Obecné vymezení pojmu	8
Oddíl 2.2. Spory vylučovací	11
Oddíl 2.3. Spory odporové	21
Oddíl 2.4. Spory poddlužnické	28
Oddíl 2.5. Tzv. spory z lepšího práva	33
Část druhá: Spory vyvolané konkursem a vyrovnáním	
Kapitola I. Obecně o konkursu a vyrovnání	35
Kapitola II. Spory v konkursu a vyrovnání	37
Oddíl 2.1. Obecné vymezení pojmu	37
Oddíl 2.2. Spory vylučovací	
Pododdíl 2.2.1. Konkursní podstata a její soupis	39
Pododdíl 2.2.2. Vylučovací žaloba	41
Oddíl 2.3. Spory o pravost, výši a pořadí pohledávek ..	44
Pododdíl 2.3.1. Přihlášky pohledávek	44
Pododdíl 2.3.2. Přezkoumání přihlášených pohledávek	45
Pododdíl 2.3.3. Řešení sporů o pravost, výši a pořadí pohledávek	47
Oddíl 2.4. Spory o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela	51
Pododdíl 2.4.1. Společné jmění manželů	51
Pododdíl 2.4.2. Účinky prohlášení konkursu na společné jmění úpadce a jeho manžela	52
Pododdíl 2.4.3. Vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela	53
Oddíl 2.5. Spory ve věcech neúčinnosti a odporovatelnosti právním úkonům úpadce	57
Pododdíl 2.5.1. Neúčinnost	57

Pododdíl 2.5.2. Neúčinnost právních úkonů úpadce dle § 15	59
Pododdíl 2.5.3. Odporovatelnost právních úkonů úpadce v konkursu	67
Oddíl 2.6. Spory vyvolané vyrovnáním	70
Pododdíl 2.6.1. Neúčinnost a odporovatelnost	70
Pododdíl 2.6.2. Popírání pohledávek	72
Místo závěru	74
Přehled použité literatury	76

Předmluva

Tématem této diplomové práce jsou spory vyvolané výkonem rozhodnutí, konkursem a vyrovnáním. Jde o právní institut, jehož uchopení z hlediska právního není jednoduchou záležitostí zejména z toho důvodu, že jeho zákonná úprava vykazuje mnohé nejasnosti a rozpory. Výrazným negativem právní úpravy je i její přílišná strohost, vyvolávající četné výkladové a aplikační problémy pro rozhodovací činnost soudů a dalších státních orgánů. Tyto problémy jsou o to závažnější, že v naprosté většině případů je zdárné vyřešení těchto sporů podmínkou dalšího postupu a následného ukončení řízení. Dalším důsledkem nedostatečné úpravy jsou odlišné přístupy nižších a vyšších soudních instancí a často i následná nutnost řešení těchto sporů cestou mimořádných opravných prostředků.

Výše uvedené platí zejména u konkursního práva, jehož úprava z našeho právního řádu na dlouho dobu zcela zmizela. Stalo se tak přijetím občanského soudního řádu č. 142/1950 Sb., který nahradil dosavadní prvorepublikový konkursní, vyrovnací a odpůrčí řád úpravou exekuční likvidace majetku. Následně vydaný soudní řád č. 99/1963 Sb. tuto úpravu ještě zredukoval do podoby v praxi nepoužitelné. Až v roce 1991 v reakci na znovuoobnovení tržních vztahů byl přijat zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. následkem toho je dlouhodobá absence rozhodovací činnosti soudů a samozřejmě i chybějící odborné zpracování v literatuře.

Výchozí tezí této práce je, že spory vyvolané výkonem rozhodnutí, konkursem a vyrovnáním jsou spory, k nimž by nedošlo, kdyby nebyl výkon rozhodnutí nařízen nebo na majetek dlužníka prohlášen konkurs či podán návrh nebo následně povoleno vyrovnání. Tato zvláštní řízení se ze své povahy k řešení sporů nehodí a spory jimi vyvolané je třeba řešit v samostatném nalézacím řízení, které je ovládáno jinými procesními zásadami.

Tato práce čerpá z dostupné literatury k tomuto tématu a při její přípravě byla studována i příslušná judikatura. Doufám, že tato diplomová práce bude příspěvkem k uvedené problematice, z něhož by bylo možné získat základní a relativně ucelený přehled o daném tématu.

Poznámka k úpravě: tato práce se nezabývá exekucemi dle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, proto jsem v části týkající se výkonu rozhodnutí použil jako synonymum výraz exekuce. Dále, je-li v obou částech zmíněn příslušný paragraf bez speciálního označení pramene, je tím míněn v části zabývající se výkonem rozhodnutí zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád a v části zabývající se konkursem a vyrovnáním zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Tato práce je zpracována k právnímu stavu platnému k 1.1.2006.

Část první: Spory vyvolané výkonem rozhodnutí

Kapitola I. Obecně o výkonu rozhodnutí

Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků (§ 1). V ustanovení § 1 je vymezen předmět úpravy občanského soudního řádu, tj. civilní proces a v § 2 je tento předmět dále konkretizován. Současný soudní řád zahrnuje:

- řízení **sporné**, ve kterém jde o rozhodnutí sporu o právo mezi stranami stojícími proti sobě
- řízení **nesporné**, ve kterém jde o úpravu postavení účastníků řízení, a které sleduje i zájmy celospolečenské
- řízení **ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem**, tedy přezkum správních aktů, jimiž bylo rozhodnuto o soukromoprávní věci
- řízení o **výkon rozhodnutí** upravené v části šesté OSŘ v paragrafech 251- 351a.

V § 2 je vyjádřena legislativně technická koncepce jednotného předpisu (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 5). To znamená, že v jediném zákoně jsou stanovena pravidla **pro všechny druhy civilního soudního řízení**. Za základní druhy civilního procesu je považováno rozdělení na nalézací řízení a vykonávací řízení. V **nalézacím** řízení soud autoritativně rozhodne o tom, **co je právem**. V rozhodnutí založí nebo stanoví práva a povinnosti jednotlivým subjektům. Právní řád musí být připraven na to, aby garantoval splnění povinnosti stanovené rozhodnutím, i když **není dobrovolně splněna** (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 3). V tom případě je třeba použít prostředků státní donucovací moci a zajistit **výkon práva i proti vůli** subjektu právní povinnosti. Jde o nucenou realizaci

práv a povinností a právě tím se zabývá úprava vykonávacího řízení v OSŘ (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád).

Prostředky státního donucení slouží nejen ochraně práv věřitelů a to mimo jiné proto, že není dovoleno svémocně vymáhat práva násilnými zásahy do osobní a majetkové sféry dlužníka, ale i v zájmu autority soudu (Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a. s., Praha 2004, s. 490). Věřitel má tedy při splnění zákonných podmínek právní nárok vůči soudu (státu) na provedení nezbytného zákroku. Je tím naplněn jeden z ústavních požadavků, konkrétně článku 36 odst. 1. Listiny základních práv a svobod, ve kterém je stanoveno **právo na soudní ochranu**.

Občanské soudní řízení není jediným, ve kterém se rozhoduje o právech a povinnostech a soudní vykonávací řízení není jediným, které právní řád upravuje pro nucenou realizaci práv. Je to především úprava ve správním řádu, dále úprava daňové exekuce v zákoně č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků a od roku 2001 úprava v zákoně č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti. Tento zákon svěřuje činnost dosud výhradně svěřenou soudům do rukou tzv. soudním exekutorům. Vyjma posledně jmenovaného má **soud** při zajišťování exekucí na rozdíl od jiných orgánů **zvláštní postavení**. Ty totiž vykonávají pouze rozhodnutí vydaná v rámci své působnosti, kdežto **soudy vykonávají i rozhodnutí jiných orgánů i rozhodnutí cizozemských soudů a orgánů**. Demonstrativní výčet tzv. **exekučních titulů** je uveden v § 274.

Nalézací a vykonávací řízení jsou dvě relativně samostatné části civilního procesního práva. Vykonávací řízení není nutným pokračováním řízení nalézacího. Není jej třeba tam, kde byla povinnost splněna dobrovolně. Dále nenásleduje tam, kde v rozhodnutí není uložena povinnost k plnění. Ani tam, kde je uložena povinnost prohlášení vůle (§ 161 odst. 3).

V občanském soudním řízení se vykonávají rozhodnutí vydaná v civilním řízení a další tituly vypočtené v § 274. U soudních

rozhodnutí jde o všechny formy upravené v OSŘ. Jde tedy o - **rozsudky** (§ 161 a násl. OSŘ), **usnesení** (§ 167 a násl. OSŘ), **platební rozkazy** (§ 172 a § 175 OSŘ) a soudem schválené **smíry** (§ 69, § 99 OSŘ). Exekučním titulem **není** ale **každé** rozhodnutí soudu. **Není** jím rozhodnutí, které **neukládá povinnost k plnění**. Ale ani rozhodnutí, které sice stanoví povinnost k plnění, avšak jde o povinnost procesního charakteru (např. usnesení o předvolání k jednání nebo o předvedení účastníka apod.), která jsou vynucována pomocí jiných opatření soudu (např. pokutou či nuceným předvedením). Dále nelze vykonat rozhodnutí o **určení**, zda tu právní vztah nebo právo je či není (§ 80 písm. a) OSŘ). U rozsudků ukládajících prohlášení vůle zákon výslovně stanoví, že splnění uložené povinnosti nahrazuje pravomocný rozsudek sám. Ani tzv. právotvorná rozhodnutí, jimiž se zakládá, mění nebo ruší právní vztah se exekučně nevymáhají (Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a. s., Praha 2004, s. 490).

Exekučními tituly jsou tedy taková rozhodnutí s **výroky** ukládajícími **povinnost nějakého plnění** (§ 80 písm. b)) - **dare** (něco dát), **facere** (něco konat), **pati** (něco strpět) nebo **omittere** (něčeho se zdržet).

Podstatou exekuce je nucený výkon rozhodnutí. Nezbytnou podmínkou je zde **existence titulu** pro výkon rozhodnutí a to titulu, který **splňuje určité zákonné požadavky**. Náležitosti titulu jsou jednak **materiální** a jednak **formální** povahy.

Materiální (obsahovou) podmínkou je to, aby vynucovaná **povinnost** byla v rozhodnutí určena **přesným** způsobem, aby bylo jasno, co má být vynuceno. Soud výkonu rozhodnutí nemůže toto zjišťovat, to je úkol nalézacího řízení. Každý titul musí obsahovat přesnou individualizaci oprávněného a povinného, přesné vymezení práva a jemu odpovídající povinnosti na plnění a přesně stanovenou lhůtu k plnění (R 21/1981, s. 161). Novela OSŘ č. 30/2000 Sb., upravila výslovně podmínky materiální vykonatelnosti v **§ 261a odst. 1**. Neobsahuje-li titul všechny

předpoklady materiální vykonatelnosti stanovené v tomto paragrafu, lze podle něj nařídít exekuci jen v případě, že chybějící či nepřesné údaje lze doplnit nebo nahradit dle odstavce 2 a 3 téhož paragrafu.

Jedním ze základních předpokladů vynutitelnosti je **vykonatelnost** rozhodnutí, jako jeho **vlastnost**. **Formální** předpoklady vykonatelnosti stanoví OSŘ u **rozsudků v § 161 a § 162**, pokud jde o **usnesení v § 171**. **Obdobně** jako u rozsudku se posuzuje vykonatelnost u **platebního rozkazu**, proti němuž nebyl podán odpor (§ 174) a u **směnečného (šekového) platebního rozkazu**, nepodal-li žalovaný včas námitky nebo je vzal zpět (§ 175). V obou případech má pak platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku.

I v řízení vykonávacím musí být dány **procesní podmínky**, aby mohlo probíhat. Jde o **shodné** podmínky, které platí v řízení **nalézacím**. Jsou jimi tedy:

- návrh na nařízení výkonu rozhodnutí
- věc patří do pravomoci soudu
- věcná a místní příslušnost soudu
- způsobilost být účastníkem řízení
- procesní způsobilost
- průkaz plné moci
- neexistence překážky věci zahájené nebo rozsouzené

Kdykoli za řízení soud zkoumá, zda jsou procesní podmínky splněny - § 103, § 254. Na výkon rozhodnutí se užijí ustanovení upravující nalézací řízení **subsidiárně**, tzn. jestliže část týkající se výkonu rozhodnutí nestanoví jinak. Soud rozhoduje **vždy usnesením**. Výkon rozhodnutí nařizuje zpravidla bez slyšení povinného a jednání soudce nařizuje jen považuje-li to vzhledem k okolnostem případu za nutné nebo stanoví-li tak zákon. Nelze přerušit řízení z důvodů upravených pro nalézací řízení (zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, s přerušením řízení počítá). **Nelze** prominout

zmeškání lhůty ani podat žalobu na obnovu řízení. Žalobu pro zmatečnost lze podat pouze z důvodu uvedeného v § 229 odst. 4, tedy lze napadnout pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo bylo zastaveno odvolací řízení. V odvolacím řízení je ve věcech výkonu rozhodnutí, na rozdíl od nalézacího řízení, kde je od roku 2001 nově upravena zásada neúplné apelace, **zachována zásada apelace úplné**, tedy v odvolání lze uvádět nové skutečnosti a důkazy (§ 254 odst. 4).

Nařídit a provést výkon rozhodnutí lze jen za podmínek a způsobem v občanském soudním řádu uvedeným. Exekuční prostředky se podle povahy předmětu plnění dělí do dvou skupin. První tvoří výkon rozhodnutí ukládajícího **zaplacení peněžité částky** a ve druhé jde o výkon rozhodnutí ukládajícího jinou povinnost než zaplacení peněžité částky. U této skupiny je způsob exekuce předurčen obsahem uložené povinnosti a v úvahu přichází vyklizení, odebrání věci, rozdělení společné věci a provedení prací a výkonů (§ 258 odst. 2). U první skupiny dává soudní řád oprávněnému **možnost výběru** exekučního prostředku. Taxativně jsou stanoveny tyto způsoby výkonu rozhodnutí: srážky ze mzdy, přikázání pohledávky, prodej movitých věcí a nemovitostí, prodej podniku a zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitostem (§ 258 odst. 1). O uspokojení peněžité pohledávky jde i v případě prodeje zástavy, jestliže je pohledávka takto zajištěna. Exekuci lze pak provést prodejem zástavním právem zatížených movitých a nemovitých věcí, věcí hromadných, souborů věcí a bytů nebo nebytových prostorů ve vlastnictví podle zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům (zákon o vlastnictví bytů), přikázáním zastavené peněžité pohledávky nebo postižením jiných zastavených majetkových práv (§ 258 odst. 3).

Samostatnou a od všech ostatních způsobů exekuce odlišnou úpravu má výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí v ustanoveních § 272 a § 273. Zákon vylučuje použití obecných ustanovení části šesté OSŘ na tento způsob výkonu rozhodnutí.

Kapitola II. Spory ve výkonu rozhodnutí

Oddíl 2.1. Obecné vymezení pojmu

Soud výkonu rozhodnutí **nezkoumá** hmotněprávní předpoklady uplatňovaného nároku, to je úloha soudu nalézacího nebo jiného orgánu vydávajícího exekuční titul. Pro exekuční soud je určující všem zákonným požadavkům vyhovující titul pro výkon rozhodnutí, tedy musí jít o listinu vydanou k tomu oprávněným orgánem, která má předepsanou formu a ve které se ukládá určité osobě povinnost něco v určité době plnit (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 15). Přesto existence takového formálně i materiálně bezvadného titulu **nevylučuje** možnost sporu v rámci vykonávacího řízení.

Tyto **spory** mohou vznikat jak **mezi** oprávněným nebo přihlášeným věřitelem a povinným, tak mezi více oprávněnými, případně do exekuce přihlášenými věřiteli navzájem, mezi oprávněným a třetími osobami, mezi oprávněným a manželem povinného, mezi oprávněným a plátcem mzdy povinného nebo jiným jeho dlužníkem.

Se všemi těmito spory **by mělo** exekuční právo počítat a také je v zájmu právní jistoty **náležitě upravovat**. Tak tomu ovšem **de lege lata není** a tím vzniká otázka, jakým způsobem tyto spory řešit. Jde tu předně o to, zda tyto spory řešit v rámci řízení vykonávacího nebo je svěřit samostatnému řízení nalézacímu se všemi procesními důsledky. Odpověď je třeba hledat ve **vymezení účelu** sporného a vykonávacího řízení. Řízení sporné je uspořádáno pro řešení sporů o právo, kdy má

soud závazně vyslovit, co je v konkrétním případě třeba považovat za právo. Kdežto vykonávací řízení je určeno k **nucené** realizaci práva oprávněného na plnění již dříve **autoritativně** stanoveného (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 36 a 37). Již z těchto stručných definic je zřejmé, že se exekuční řízení ve své podstatě **nehodí k řešení sporů** o právo. Ve **sporných** věcech je určující postavení **účastníků** řízení jako stran stojících **proti sobě** (žalobce a žalovaného). A dále je toto řízení ovládáno **jinými zásadami** než řízení exekuční a to konkrétně zásadou dispoziční a zásadou projednací spojenou s prvky koncentrace řízení. Formou rozhodnutí je pak vždy rozsudek a nikoli usnesení. Zásadou by tedy mělo být řešení sporů v samostatném formálně odděleném řízení nalézacím sporném a jejich řešení v řízení exekučním výjimkou. V současně platném OSŘ je tato zásada naplněna u čtyř typů sporů a jim odpovídajících žalob. Jedná se o spory **vylučovací** dle § 267, **spory odporové** dle § 267a, **spory poddlužnické** dle § 292, § 296 odst. 1, § 311, § 315 a 320 a spory z tzv. **lepšího práva**. U sporů vylučovacích a odporových je stanovena **výlučná místní příslušnost** soudu výkonu rozhodnutí v § 88 písm. ch). V těchto sporech tedy rozhoduje soudce stejného soudu určený rozvrhem práce k rozhodování věcí sporných. Místní příslušnost u poddlužnických sporů se řídí obecným soudem žalovaného, popřípadě dle § 87 (místní příslušnost na výběr daná). Místní příslušnost u sporů z lepšího práva se řídí § 84, popřípadě § 86 a 87. Ostatní **spory**, které zákon **výslovně nesvěřuje** samostatnému nalézacímu řízení dle části třetí OSŘ se řeší **v rámci** vykonávacího řízení u soudu výkonu rozhodnutí v odděleném zvláštním úseku exekučního řízení, který se řídí zásadami platnými pro nalézací řízení s modifikacemi zákonem výslovně určenými pro vykonávací řízení. Proto se v těchto sporech rozhoduje vždy usnesením,

tato řízení nelze přerušit z důvodů uvedených v části třetí OSŘ, nelze v nich prominout zmeškání lhůty a podat žalobu na obnovu řízení, žalobu pro zmatečnost lze podat jen z důvodu uvedeného v § 229 odst. 4 a konečně v odvolání se uplatní princip úplné apelace (§ 254 OSŘ).

Spory v exekučním řízení lze identifikovat i s časového hlediska, tzn. kdy ty které spory mohou vznikat (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 43 a 44). Před zahájením vykonávacího řízení mohou vznikat pouze spory o doplnění exekučního titulu. Konkrétně jde o spory dle § 262, jestliže je povinnost ve vykonávaném rozhodnutí vázána na splnění podmínky nebo splnění vzájemné povinnosti oprávněného a dále o spory dle § 256, jestliže došlo k přechodu práva nebo povinnosti na jinou osobu než je uvedena v exekučním titulu. Stejně tak mohou vznikat tyto dva typy sporů během exekučního řízení. Dalšími spory vznikajícími během exekučního řízení jsou :

- a) spory vylučovací dle § 267,
- b) spory odporové dle § 267a,
- c) spory o to, že zaniklo právo přiznané titulem dle § 268 odst. 1) písm. g),
- d) spory dle § 268 odst. 1) písm. h) o to, že je exekuce nepřípustná,
- e) spory oprávněného proti plátcí mzdy dle § 292 a 296,
- f) spory oprávněného proti peněžnímu ústavu dle § 311,
- g) spory oprávněného proti jinému dlužníku povinného dle § 315 a 320.

Po skončení exekučního řízení mohou vznikat jen spory z tzv. lepšího práva, které nejsou sice v zákoně upraveny, ale jejich možnost je třeba připustit. Z hmotněprávního hlediska jde v žalobě z lepšího práva o nárok z bezdůvodného obohacení.

Dle mého názoru je třeba z důvodů uvedených shora (jiný okruh účastníků, odlišné procesní zásady, řešení v samostatném

nalézacím řízení sporném, forma rozhodnutí) za spory vyvolané výkonem rozhodnutí považovat jen spory vylučovací, odporové, poddlužnické a spory z lepšího práva. Z tohoto důvodu se budu dále podrobněji zabývat úpravou těchto sporů.

Oddíl 2.2. Spory vylučovací

Při exekuci jde o donucení povinného ke splnění jeho povinnosti, kterou nesplnil dobrovolně a zásadou je uspokojení oprávněného jen z majetku povinného postupem zákonem dovoleným. Ovšem faktický výkon exekuce může někdy postihnout i osoby třetí a tím tento zásah učinit nepřípustným. Proti této nepřípustné exekuci se třetí osoba nemůže bránit svépomocí, a proto jí zákon poskytuje možnost právní ochrany v podobě vylučovací (jinak též excindační) žaloby. Možnost podat uvedenou žalobu stanoví § 267, kde je uvedeno v prvním odstavci, že právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části OSŘ. Druhý odstavec stejného paragrafu pak upravuje vylučovací žalobu manžela povinného.

Majetkem povinného, který může být exekučně postižen, jsou věci movité i nemovité, podnik či jeho část a dále práva nebo jiné majetkové hodnoty. Se spoluvlastnickým podílem se v exekuci nakládá jako se samostatnou věcí s odlišnostmi stanovenými v § 338. Práva nepřipouštějící výkon rozhodnutí ke všem těmto statkům lze uplatnit vylučovací žalobou. Výjimku představuje výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, kdy se nepostihuje mzda již vyplacená, ale nárok na mzdu (pohledávka mzdy). V případě postižení cizího nároku na mzdu je třeba se bránit přímo proti zaměstnavateli (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1354).

V praxi nejčastěji dochází k podání vylučovací žaloby u věcí nebo spoluvlastnických podílů k nim, proto v příštím výkladu budu používat terminologické spojení vylučovací žaloby s věcmi s vědomím toho, že ji lze uplatnit u všech výše zmíněných statků.

Aby byla poskytnuta oprávněnému **náležitá právní ochrana** jeho vykonatelného nároku, je třeba nařízenou exekuci **provést co nejrychleji**. Prostředkem k tomu je zásada, že usnesení o nařízení exekuce se spolu s návrhem na výkon rozhodnutí doručuje povinnému až při samotném provádění výkonu. Povinný nesmí být o nařízené exekuci informován dříve. Protože jeho součinnost nelze očekávat, lze mu toto usnesení doručit i po provedení soupisu movitých věcí spolu s vyrozuměním o provedeném soupisu (§ 325). Dalším prostředkem k tomu je stanovení **domněnky** o tom, kdy **jde o věci povinného** (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 62). Jde o to, že za věci, které se považují za majetek povinného obecně zákon považuje ty, které má povinný umístěny v bytě (sídle, místě podnikání) nebo na **jakémkoli** jiném místě a se kterými může **volně nakládat**. Nalézají-li se tyto věci u osoby třetí, pak je zákon považuje za majetek povinného jen v případě, že je třetí osoba ochotna je **vydat**. Jestliže tomu tak není, pak takové věci nesmí vykonavatel pojmout do soupisu. Soupis věcí **nelze** vázat na zjištění o **skutečném vlastníkovi**. Směrnici pro posuzování toho, kdy jde o věci povinného, které mohou být exekucí postiženy dává **§ 50 JednŘ** (vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy) a **čl. 21 ŘPSV** (instrukce Ministerstva spravedlnosti čj. 1360/95-OOD, kterou se vydává Řád pro soudní vykonavatele). Tak mohou být sepsány movité věci, které jsou v bytě, sídle, místě podnikání nebo na jiném místě, kde má povinný své věci umístěny, jakož i věci povinného, které má u sebe někdo jiný, jestliže byly současně vykonavateli

odevzdány. Vykonavatel nesevíše věci, o nichž je nepochybné, že na místo soupisu byly přineseny těmi, kdo jsou tam pouze na návštěvě. Sepsány nemohou být movité věci, které tvoří příslušenství nemovitosti. **V pochybnostech platí**, že věci, které **má povinný ve svém držení**, případně věci povinného, které má ve svém držení oprávněný nebo jiná osoba, která je ochotna je vydat, výkonu rozhodnutí **podléhají**. U manželů lze za věci, se kterými může povinný volně nakládat, považovat věci, které jsou ve společném bytě nebo v jiných společných prostorách. Stejně platí i u osob, které žijí ve společné domácnosti (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 337). Do soupisu se pojmu i věci, o nichž povinný tvrdí, že mu nepatří a dále věci, o kterých tvrdí manžel povinného nebo jiná osoba, že k nim mají právo nepřipouštějící exekuci, jestliže nejsou jiné věci postačující k úhradě nároku s příslušenstvím (§ 51 JednŘ). Uvedeným osobám je pak vykonavatel povinen dát poučení, jakým způsobem lze tvrzená práva uplatnit (§ 51 odst. 2 JednŘ).

Do soupisu **nemohou** být zahrnuty věci **nepodléhající** výkonu rozhodnutí. Které věci to jsou určují ustanovení § 321 a 322. Jde jednak o věci, jejichž prodej je podle zvláštních předpisů zakázán nebo které podle zvláštních předpisů exekuci nepodléhají. Dále se výkon rozhodnutí nemůže týkat věcí ve vlastnictví povinného, které nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Věci určené k podnikání jsou vyloučeny v případě, že je povinný nezbytně nutně potřebuje k výkonu činnosti. To ovšem neplatí, jestliže je k uvedeným věcem zřízeno zástavní právo zajišťující právě pohledávku oprávněného. Do soupisu **nelze** pojmut ani věci, o nichž oprávněný, samozřejmě je-li při soupisu přítomen, **výslovně prohlásí**, že nemají být sepsány. Ani věci, u kterých povinný prokáže, že je užívá na základě smlouvy o nájmu věci, nelze

zahrnovat do soupisu (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 338).

U **nemovitosti** taková **domněnka** bez dalšího **neplatí**. Oprávněný je v návrhu na nařízení exekuce povinen mimo jiné **označit** nemovitost, jejíž prodej navrhuje a zároveň **doložit**, že je ve vlastnictví povinného (§ 335 odst. 1). Vlastnictví povinného **nemusí** být tedy postaveno **najisto**, jelikož spolehlivé zjištění v tomto směru není možné bez provedení dokazování. Vlastnictví povinného může být doloženo zejména výpisem z katastru nemovitostí, ale vzhledem k tomu, že zápisy v katastru nemusí vždy odpovídat skutečným vlastnickým vztahům, může být vlastnické právo povinného doloženo i jinými listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány nebo veřejnými listinami notáře. Podle ustanovení § 335a odst. 1 je **pro nařízení výkonu rozhodnutí rozhodující stav** v době **zahájení řízení**. Oprávněný tedy pouze **k tomuto okamžiku dokládá vlastnické právo** povinného k nemovitosti. **Skutečnosti**, které nastaly ve vlastnictví k nemovitosti **po zahájení řízení**, **není** oprávněný již povinen prokazovat. Jestliže pak po zahájení řízení přejde vlastnické právo na třetí osobu, **nebrání** to samo o sobě **nařízení** exekuce a tato osoba se může bránit pouze vylučovací žalobou. Obdobné platí i v případě exekuce podniku nebo jeho části. I zde zákon požaduje po oprávněném doložit, že podnik je majetkem povinného v době zahájení řízení.

Třetí osoba, do jejíhož práva bylo exekucí nepřípustně zasaženo, je osoba **rozdílná od účastníků** vykonávacího řízení. **Tato osoba**, jejíž věc nebo jiná majetková hodnota byla exekucí postižena, je tedy **aktivně legitimována**. **Pasivně legitimován** je pak **pouze oprávněný**, případně spolu s dalším oprávněným (jestliže se jeho návrh považuje za přistoupení k řízení) a nikoli povinný, ten by mohl případně vystupovat ve sporu jako vedlejší účastník na straně žalované.

Zvláštní situace nastává v případě, že je exekucí **postižen majetek** patřící do **společného jmění manželů**, nebo který se pro účely nařízení exekuce považuje za majetek patřící do společného jmění podle § 262a. **Nařídít** exekuci lze i na věci nebo práva patřící do společného jmění manželů, i když jde o **vydobytí závazku**, který vznikl za trvání manželství pouze **jednomu z manželů**. Ochranu manžela zajišťuje ustanovení § 255 odst. 2, jenž mu přiznává postavení účastníka řízení od okamžiku, kdy byla nařízenou exekucí postižena věc nebo právo patřící do společného jmění. Účastenství manžela povinného je vymezeno procesním způsobem a nemusí trvat po celou dobu řízení, ale jen v části, kdy jde o věci nebo práva patřící do společného jmění. Manžel povinného se nestává účastníkem podáním návrhu na nařízení exekuce, nýbrž teprve okamžikem postižení věcí patřících do společného jmění. Nejdříve se tedy může stát účastníkem ode dne vydání usnesení soudu prvního stupně o nařízení exekuce (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1288). Jde o **výjimku**, kdy zákon dovoluje, aby exekucí byl postižen **i majetek toho**, proti komu **neexistuje exekuční titul** a proti komu **není ani návrh** na nařízení exekuce **podán** (R 70/1965). Manžel povinného se stává účastníkem v případech, kdy je aspoň možné, objektivně posuzováno, že majetek, který je postihován nařízeným výkonem rozhodnutí, bez ohledu na jeho možné modifikace, by měl do společného jmění patřit (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 45). Obdobně je třeba posuzovat otázku účastenství manžela povinného v případech, kdy společné jmění již zaniklo, ale nebylo dosud vypořádáno.

Důvodem této úpravy jsou **hmotněprávní ustanovení** o společném jmění manželů, která dovolují věřiteli hojit se na majetku, který patří do společného jmění. Soud se při posuzování, zda byla nařízenou exekucí postižena věc patřící do společného jmění, řídí **obecnou úpravou rozsahu** tohoto jmění

obsaženou zejména v ustanovení § 143 ObčZ (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník). **Společné jmění manželů tvoří jednak majetek** nabytý některým z manželů nebo oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho manžela, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka, **jednak závazky**, které některému z manželů nebo oběma společně vznikly za trvání manželství, s výjimkami uvedenými v § 143 odst. 1 písm. b) ObčZ. Tento **zákonný rozsah** majetku tvořícího společné jmění lze ovšem **modifikovat** smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu. Takovou smlouvou může být **rozšířen nebo zúžen** zákonem stanovený rozsah, případně může být vznik společného jmění vyhrazen zcela nebo zčásti, s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti, ke dni zániku manželství (§ 143a odst. 1 až 3 ObčZ).

Ve stadiu rozhodování soudu o **nařízení** exekuce **není možné zkoumat**, zda majetek, který má být postižen, **není** ve společném jmění povinného a jeho manžela, ale podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství ve výlučném majetku manžela povinného. Takové zkoumání soudu by samozřejmě **vyžadovalo provedení dokazování**, které by ovšem mohlo vést ke zmaření účelu výkonu rozhodnutí. Proto § 262a odst. 1 stanoví, že **pro účely nařízení** výkonu rozhodnutí se za majetek **patřící** do společného jmění považuje také majetek, který **netvoří součást** jmění jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo byl vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Tím ale **není rozhodnuto** o tom, zda bude ohledně takového majetku exekuce také **provedena**. **Obranu** manžela

povinného nemůže představovat námitka proti nařízení exekuce ani odvolání proti nařízení exekuce ani návrh na zastavení řízení, nýbrž **pouze podání vylučovací žaloby** dle § 267 odst. 2 (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1337). Uvedenou žalobou lze dosáhnout vyloučení majetku z exekuce, jestliže vymáhaný závazek vznikl za trvání manželství pouze povinnému, a jestliže se tak stalo při používání majetku, který a) podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství nepatřil do společného jmění a oprávněnému byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy (tzn. smlouva byla uzavřena a stala se účinnou před vznikem pohledávky), b) náležel výhradně povinnému proto, že jej nabyt před manželstvím, dědictvím, darem, za jeho výlučný majetek nebo podle předpisů o restituci majetku, který měl ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo který mu byl vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka, anebo že slouží podle své povahy jen jeho osobní potřebě. **Výkladem** lze tedy dospět k závěru, že z exekuce **nemůže být vyloučen** majetek patřící do společného jmění vymezený v § 262a odst. 1, jestliže vymáhanou pohledávku jsou povinni uhradit oba manželé, jestliže oprávněnému nebyl znám v době vzniku pohledávky obsah modifikující smlouvy, jestliže pohledávka vznikla za trvání manželství jen povinnému při používání majetku, který skutečně tvořil součást společného jmění manželů apod.

Byl-li výkonem rozhodnutí postižen majetek, který je ve výlučném vlastnictví manžela povinného proto, že jej nabyt před uzavřením manželství, dědictvím, darem, za majetek náležející do jeho výlučného majetku nebo podle předpisů o restituci majetku anebo proto, že slouží podle své povahy jen jeho osobní potřebě, přísluší manželovi povinného právo podat vylučovací žalobu podle § 267 odst. 1 jako každé jiné třetí

osobě (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1356).

Prámem nepřipouštějícím výkon rozhodnutí je především **právo vlastnické. I podílové spoluvlastnictví** třetí osoby je takovým právem, které činí exekuci nepřípustnou. Ve výkonu rozhodnutí se spoluvlastnickým podílem nakládá stejně jako se samostatným vlastnictvím k věci a v exekuci se prodává tento spoluvlastnický podíl. Je tak možné, že se prodává celá věc jako majetek povinného a ten k ní má pouze spoluvlastnické právo. Pak se může druhý spoluvlastník domáhat vyloučení svého podílu z exekuce. Nebo se sice prodává jen spoluvlastnický podíl považovaný za majetek povinného, ale ve skutečnosti jde o majetek třetí osoby. Také **právo manžela** k majetku, který se podle § 262a odst. 1 považuje za společné jmění manželů je **právem nepřipouštějícím exekuci**. Právem, které nepřipouští exekuci je **i držba věci nebo práva**. Držbou věci rozumíme nakládání s věcí jako se svou vlastní a držitelem práva je ten, kdo vykonává právo sám pro sebe (§ 129 odst. 1 ObčZ). Rozlišuje se držba oprávněná a neoprávněná dle toho, zda je držitel se zřetelem ke všem okolnostem v dobré nebo špatné víře, že mu věc nebo právo patří. Pouze **oprávněný držitel** má **stejná** práva jako vlastník, pokud zákon nestanoví jinak (§ 130 odst. 2 ObčZ) a tak se **jen on** může bránit excindační žalobou. Držba třetí osoby však musí ustoupit silnějšímu právu vlastnickému, jestliže náleží povinnému. Postižení exekucí však **nevylučují** věcná břemena a nájemní práva, zajišťovací převod práva nebo věci, zajišťovací postoupení pohledávky a zpravidla ani právo zástavní nebo podzástavní či právo zadržovací (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1354).

Právo třetí osoby **domáhat se vyloučení** věci z exekuce **vzniká** okamžikem, kdy bylo exekučním úkonem do jejího práva k věci **zasazeno** (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-

Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 66). U věcí **movitých** je tímto okamžikem **pojetí věci do soupisu** soudním vykonavatelem. Dokud není věc zahrnuta do soupisu, není ještě postižena, i když ohledně ní byl již nařízen výkon rozhodnutí a třetí osoba si může tuto věc od povinného jednoduše odnést. **Nemovitosti a podnik** či jeho část jsou postiženy **okamžikem nařízení** exekuce. U **přikázání pohledávky** upravené v hlavě druhé části šesté OSŘ je tímto okamžikem **doručení** usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí **dlužníku povinného** do vlastních rukou. Excindační žalobu **nelze již podat** tehdy, jestliže věci nebo podnik byly již v dražbě **prodány** nebo jestliže práva nebo jiné majetkové hodnoty, jež byly postiženy nařízením exekuce, již byla v exekuci **vybrána** nebo **jinak zpeněžena**. To **nevyklučuje** oprávnění třetí osoby nebo manžela povinného domáhat se po oprávněném vydání výtěžku prodeje, vybrání nebo jiného zpeněžení předmětu exekuce na základě **tzv. žaloby z lepšího práva** (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1354).

Jednoznačná není odpověď na otázku, **jak má znít žalobní návrh (petit) vylučovací žaloby**. Znění zákona nasvědčuje formulaci petitu na vyloučení majetku z konkrétní exekuce. Stejně je uvedeno v učebnici civilního práva procesního zpracované kolektivem autorů pod vedením Prof. JUDr. A. Winterové na str. 508 i v různých vydáních vzorů podání (např. Holub, M. a kol.: Vzory smluv a podání, Linde Praha, a. s., Praha 2002, s. 626). Jiný názor představuje nutnost vykládat § 267 v souvislosti s ustanovením § 268 odst. 1 písm. f), kde je upraven důvod zastavení exekuce, jestliže „bylo pravomocně rozhodnuto, že výkon rozhodnutí postihuje majetek, k němuž má někdo právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí (§ 267)“. Z této souvislosti vychází jak Fiala i Tripes ve svých pracích. Argumentováno je tím, že jestliže má někdo k majetku právo, které nepřipouští exekuci, je tato exekuce relativně nepřípustná a **musí být o tuto nepřípustnost žalováno**.

Pravomocně **vyslovená nepřípustnost** exekuce na určitý majetek neznamena **automaticky** jeho vyloučení z exekuce. **Vyloučení** z exekuce **musí provést soud** výkonu rozhodnutí pravomocným **zastavením** exekuce dle § 268 odst. 1 písm. f). Z tohoto důvodu se má třetí osoba v žalobním návrhu správně domáhat výroku, že exekuce vedená na konkrétní majetek je nepřípustná (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 67, shodně Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 122). Nicméně i z petitu formulovaného na vyloučení majetku z exekuce je zřejmé, čeho se žalobce domáhá a v praxi je v naprosté většině případů používán tento návrh.

Vylučovací žaloba je **žalobou procesní** a ne žalobou hmotněprávní. Jejím podáním se třetí osoba domáhá **rozhodnutí o právu exekučním** a nikoli o právu hmotném. O hmotněprávním vztahu žalobce k majetku rozhoduje soud jako o **otázce předběžné** a vyjádří jej pouze v odůvodnění rozhodnutí. Z toho mimo jiné vyplývá, že rozsudek soudu o procesním právu se týká vždy jen konkrétní exekuce a nepřesahuje její rámec. Takovým rozsudkem soud v žádném případě **závazně nerozhoduje** o hmotném právu. **Naopak** platí, že rozhodnutí **ve sporu o hmotném právu**, které např. určuje, že třetí osoba je vlastníkem věci postižené exekucí, vydané ve sporu této osoby s oprávněným nebo povinným **nenahrazuje rozsudek o nepřípustnosti** exekuce vydaný na základě excindační žaloby a nelze podle něj zastavit exekuci. Jelikož má vylučovací žaloba výhradně procesní charakter, nelze se v ní vedle výroku o nepřípustnosti exekuce na určitý majetek domáhat i hmotněprávního výroku, že třetí osoba má k majetku postiženému exekucí vlastnické nebo jiné právo. Ani se nelze na oprávněném domáhat vydání věci exekucí zasažené a to z toho důvodu, že ten ji třetí osobě nijak nezadržuje, ale je to soud jako orgán státu, který ji v exekuci postihl (Fiala, J. Spory vznikající

z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 68).

Vylučovací žaloba jako žaloba exekuční může být podána a projednávána **jen za trvání exekuce**. Jestliže došlo k zastavení exekuce dříve než došlo k rozhodnutí o této žalobě je třeba, aby ji třetí osoba vzala zpět a tím došlo k zastavení řízení o žalobě (§ 96). Neučiní-li tak, pak musí soud žalobu zamítnout pro bezdůvodnost.

Až **do pravomocného** rozhodnutí o vylučovací žalobě ohledně dotčeného majetku soud **zpravidla odloží** provedení výkonu rozhodnutí podle § 266 odst. 2 nebo jednání odročí (§ 336i odst. 1 a 338v odst.1). V žádném případě **nesmí** být před právní mocí rozhodnutí o žalobě majetek **jakkoli zpeněžen**. Výjimku z tohoto pravidla upravuje zákon pouze v souvislosti s exekucí podniku ohledně jednotlivých majetkových hodnot patřících k podniku (§ 338v odst. 2).

Oddíl 2.3. Spory odporové

V řízení vykonávacím je třeba počítat i s možností, že proti povinnému se bude **na tomtéž předmětu** exekuce domáhat **uspokojení své pohledávky více subjektů**. Zákon tak musí upravit způsob uplatnění více pohledávek oprávněnými a dalšími věřiteli a způsob jejich uspokojení z výtěžku zpeněžení předmětu exekuce v rozvrhovém řízení. Je v zájmu oprávněných, dalších věřitelů i povinného, aby byla podle zákona uspokojena **jen práva skutečně existující, ve výši skutečně existující a v pořadí či skupině** odpovídající zákonným ustanovením. Uplatní se zde zásada, že exekuční řízení může být prováděno jen za podmínek stanovených zákonem a jen k uspokojení práv skutečně existujících.

V **rozvrhovém** řízení je situace **odlišná** od exekučního řízení, kde se vyskytuje pouze jeden oprávněný. Vznikají zde

práva a povinnosti mezi jednotlivými oprávněnými a věřiteli na jedné straně a povinným na druhé a dále mezi oprávněnými a věřiteli navzájem (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 70). Důsledkem uvedené mnohosti subjektů je možnost vzniku sporů mezi nimi. K řešení těchto možných sporů slouží institut popírání pohledávek prostřednictvím odporové žaloby.

Zákon nestanoví nic o věcné legitimaci k podání odporové žaloby. Právo oprávněného je sice podloženo exekučním titulem, tedy autoritativně stanoveno vůči povinnému, ale vůči ostatním oprávněným a věřitelům nepůsobí subjektivní rozsah právní moci exekučního titulu. Vztah věřitelů k povinnému je dokonce založen pouze hmotněprávně. Jestliže tedy nejsou oprávnění a věřitelé vůči sobě navzájem vázáni svými vztahy k povinnému a mohou mezi nimi vznikat spory ohledně uplatňovaných pohledávek ostatními oprávněnými a věřiteli, musí jim zákon dát možnost tyto spory závazně vyřešit. Stejně tak povinný má právní zájem na tom, aby výtěžek zpeněžení předmětu exekuce byl vydán jen tomu, kdo má na toto uspokojení zákonné právo. Je účastníkem rozvrhového řízení a má tak zásadně stejná práva a povinnosti jako ostatní účastníci exekučního řízení (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 73). Popírá-li povinný pohledávku oprávněného, je tato pro něj stanovena vykonatelně exekučním titulem a popírat ji může pouze z důvodů, které vznikly až po vydání titulu. Pasivní legitimace povinného v odporovém sporu nepřichází v úvahu.

Odporová žaloba je upravena v § 267a. Jejím smyslem je řešení sporů mezi oprávněnými a dalšími věřiteli, popřípadě mezi povinným a oprávněnými nebo jeho dalšími věřiteli o to, které pohledávky, v jaké výši, v jaké skupině nebo v jakém pořadí mají být uspokojeny v exekuci. Uspokojení více oprávněných a dalších věřitelů se u exekuce prodejem movitých

věcí, nemovitostí a podniku děje **při rozvrhu výtěžku** zpeněžení majetku. U výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky nebo jiných práv nedochází k rozvrhu výtěžku, ale na povinného může podat více osob samostatně návrh na exekuci postihující shodnou majetkovou hodnotu a soud při splnění zákonných požadavků pak nařídí výkon rozhodnutí pro všechny oprávněné a získaný výtěžek rozdělí mezi oprávněné podle zákona.

Pravomoc soudu k rozhodování o odporové žalobě je **výlučná** pouze u **popírání skupiny** nebo **pořadí** pohledávek. K rozhodování o **popřené pravosti** nebo **výši** pohledávek je dána **pravomoc soudu** jen v případě, že ohledně takových pohledávek jsou soudy oprávněny rozhodovat **ve věci samé**. Patří-li rozhodování o takových pohledávkách do **pravomoci jiných orgánů**, rozhodují tyto i o pravosti a výši pohledávek.

Pod **popřením pravosti** zákon rozumí popření **samotného základu** pohledávky. Popírající tedy tvrdí a prokazuje, že pohledávka **vůbec nevznikla** nebo že sice vznikla, ale také již **zcela zanikla** anebo je **zcela promlčená**. Je-li popírána **výše** pohledávky, pak popírající **uznává základ** pohledávky, ale nikoli její výši. Namítá tedy, že pohledávka **v uváděné výši vůbec nevznikla**, že **již zčásti zanikla** nebo **se zčásti promlčela**. Popřením **skupiny** se popírající domáhá určení, že oprávněný nebo jiný věřitel má být uspokojen **v jiné skupině než požaduje**. Popřením **pořadí** se rozumí námitka, že vymáhaná pohledávka má **pozdější pořadí, než uváděné** oprávněným nebo věřitelem.

Odporová žaloba je svou povahou žalobou **určovací**, ale naléhavý právní zájem u ní není třeba ani tvrdit ani prokazovat. V žalobním petitu musí žalobce **přesně označit čeho se odporem domáhá**. Tedy konkrétně, že se **domáhá určení**, že tu pohledávka **vůbec není, jaká je její skutečná výše, do jaké skupiny patří** nebo **jaké je její pořadí** (Bureš, J., Drápal, L.,

Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1358).

Důležitým zákonným ustanovením je, že **rozhodnutí** o odporové žalobě je **účinné** nejen proti stranám sporu, ale i **proti všem** ostatním oprávněným a věřitelům **účastnícím se exekuce a proti povinnému** (§ 267a odst. 2). Pro všechny tyto osoby je rozhodnutí závazné, i když se řízení **nezúčastnily**.

Jak již uvedeno, při výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky nebo jiných práv nedochází k rozvrhovému řízení, ale více osob se na stejném předmětu exekuce uspokojí pouze v případě, že samostatně podají návrh na nařízení exekuce a soud zahájená řízení spojí a nařídí exekuci ve prospěch všech oprávněných. U těchto způsobů exekucí jsou tedy důležitá ustanovení o pořadí uspokojení jednotlivých oprávněných a na jejich základě se uplatňující **principy priority a proporcionality**.

U exekuce srážkami ze mzdy se vychází z tzv. **třetinového systému**. V exekuci jsou **postižitelné pouze první dvě třetiny**. **Druhá** třetina je navíc určena k uspokojení **jen tzv. přednostních pohledávek**, jejichž taxativní výčet je uveden v § 279 odst. 2. Pohledávky **nepřednostní** se uhrazují z **první třetiny** a to **podle svého pořadí**. **Pořadí** pohledávek se **řídí dnem**, kdy bylo **plátcí mzdy doručeno** nařízení exekuce. Uplatní se zde zásada **priority časového pořadí**. Takto získané pořadí má pohledávka po celou dobu exekuce (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 186). Bylo-li **plátcí mzdy doručeno** nařízení výkonu rozhodnutí **pro více** pohledávek **téhož dne**, mají tyto pohledávky **stejně pořadí** a nestačí-li částka na ně připadající k plnému uspokojení, uspokojují se **poměrně** (zásada **proporcionality**). Přednostní pohledávky se uspokojují nejprve z druhé třetiny (mezi nimi mají ještě výhodnější postavení pohledávky výživného) a nestačí-li k jejich plné úhradě, pak se uspokojují i z první třetiny a zde opět podle získaného pořadí.

U exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu (§ 303 až § 311), u exekuce příkázáním jiných peněžitých pohledávek (§ 312 až § 319) a u exekuce postižením jiných majetkových práv (§ 320 a 320a) se uplatňují **obdobné principy**. Znamená to tedy, že byl-li výkon rozhodnutí nařízen k vydobytí více pohledávek, uspokojují se podle svého pořadí. **Pořadí** pohledávek se **řídí dnem**, kdy bylo peněžnímu ústavu (jinému dlužníku povinného) **doručeno** usnesení o nařízení exekuce. Byla-li dlužníku povinného doručena usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí **ve stejný den**, mají tyto pohledávky **stejné pořadí** a nestačí-li pohledávka povinného k jejich uspokojení, uhradí se **poměrně**. Poměrné uspokojení znamená, že pohledávky budou uhrazovány podle poměru výše jednotlivé pohledávky k součtu všech vymáhaných pohledávek se stejným pořadím.

Při exekuci prodejem movitých věcí může dojít **k rozvrhu** pouze v případě, jestliže **byla** exekuce **nařízena** ve prospěch **několika** oprávněných a při soupisu byly **sepsány tytéž** movité věci **pro více** oprávněných a došlo také k jejich prodeji v dražbě. Rozvrhové řízení má povahu řízení **nesporného** a jeho účastníky jsou nejen oprávnění a povinný, ale i každý o jehož právech se v daném řízení jedná (§ 94 odst. 1). Těmito účastníky budou všichni **přihlášení** věřitelé, kteří mají pohledávky **zajištěné** zástavním nebo zadržovacím právem nebo movitá věc na ně byla převedena k zajištění jejich závazku (§ 331a odst. 1). Byla-li v dražbě prodána movitá věc, která byla zastavena, zadržena nebo převedena k zajištění závazku, soud vyplatí výtěžek prodeje věci **nejdříve** věřiteli, jehož pohledávka byla zajištěna **zadržovacím** právem. Zákon tak respektuje hmotněprávní úpravu v občanském zákoníku. Při výplatě výtěžku zástavnímu věřiteli, věřiteli, jehož pohledávka byla zajištěna převodem práva, a oprávněnému se postupuje podle pořadí. **Pořadí** výplaty jednotlivých pohledávek **se řídí dnem**, kdy soudu **došel návrh** na nařízení exekuce pro jednotlivé pohledávky. Pro pořadí **zástavního** práva a

zajišťovacího převodu práva je rozhodující den jejich vzniku. Dojde-li soudu ve stejný den několik návrhů na nařízení exekuce, mají stejné pořadí. Jestliže výtěžek prodeje nestačí k plnému uspokojení pohledávek se stejným pořadím, uspokojí se tyto pohledávky poměrně.

Při exekuci prodejem nemovitosti soud nařizuje rozvrhové jednání z úřední povinnosti. Nařizuje jej po pravomocném udělení příklepu a po zaplacení nejvyššího podání vydražitelem. K jednání soud předvolá účastníky rozvrhu, kterými jsou oprávněný, ten, kdo do řízení přistoupil jako další oprávněný, povinný, vydražitel, osoby, které podaly přihlášku a osoby, o nichž je známo, že v jejich prospěch vážnou na nemovitosti závady (oprávnění z věcných břemen, nájmu bytů a nebytových prostor). Osoby, které podaly přihlášku soud předvolá, ledaže by jejich přihláška byla odmítnuta jako opožděná. Přihlášku je třeba podat nejpozději do zahájení dražebního jednání (§ 336f odst. 1). Přihlásit své pohledávky musí i zástavní věřitelé. Oprávněný a ten, kdo do řízení nastoupil jako další oprávněný, mohou přihlásit i jiné své pohledávky proti povinnému než ty, pro které byla nařízena exekuce, jestliže exekuční titul k nim získaly po právní moci usnesení o nařízení exekuce. Pohledávka musí být v přihlášce uvedena výší i s příslušenstvím a prokázána listinami. Při rozvrhovém jednání se projednají pohledávky, které mohou být uspokojeny z rozdělované podstaty a to z hlediska jejich pravosti, výše, zařazení do skupiny a jejich pořadí. Jestliže věřitelé výslovně neprohlásili, že žádají zaplacení svých pohledávek, může je vydražitel převzít. Každý z přítomných věřitelů je povinen vyčíslit svou pohledávku s příslušenstvím a uvést skupinu, do které patří i skutečnosti významné pro její pořadí. Pohledávky nepřítomných věřitelů specifikuje soud podle obsahu spisu (§ 337b odst. 2).

Při rozvrhovém jednání je každý z účastníků oprávněn popírat vyčíslené pohledávky. Popření se může týkat pravosti,

výše, zařazení do **skupiny** nebo **pořadí** pohledávky. Osoby nepřítomné rozvrhovému jednání mohou popřít pohledávky jen do zahájení jednání a takové námitky musí být doloženy. V **rozvrhovém usnesení** soud může rozhodnout o podaných námitkách pouze v případě, že o nich lze rozhodnout **bez provedení důkazů**. O námitkách nepřítomných osob soud rozhodne na základě obsahu spisu. Jestliže je ovšem nutné k posouzení důvodnosti námitek provést dokazování, **odkáže** soud popíratele, aby do **třiceti dnů** od právní moci rozvrhového usnesení podal odporovou žalobu podle § 267a nebo návrh na zahájení správního nebo jiného řízení. Popírající osoby pak musí soudu předložit důkaz o podané žalobě či zahájeném jiném řízení, jinak soud k popření nepřihlédne. Stejně tak soud nepřihlédne k námitkám, které nebyly podány v zákonné třicetidenní lhůtě. Lhůtu nelze prodloužit. **Pro všechny námitky**, ať podané písemně před zahájením jednání nebo při jednání, však **platí**, že je soud **projedná** pouze, **dostane-li se** na nároky, které jsou jimi popírány, **alespoň část z rozdělované podstaty**. Pro řízení o odporové žalobě zákon stanoví **princip koncentrace**. Popírající osoba může v řízení **tvrdit jen ty skutečnosti**, které uvedla **již při rozvrhovém jednání** (§ 337e odst. 4).

Částku připadající na sporné pohledávky soud vyčíslí a rozhodne o ní, že ji projedná až při dalším rozvrhovém jednání. Další rozvrh soud nařídí po právní moci rozhodnutí o odporových žalobách nebo jiných návrzích podle § 267a. Nové rozvrhové jednání se již nebude týkat těch věřitelů, kteří byli zcela uspokojeni v původním rozvrhu, a proto je soud k novému rozvrhu nepředvolává.

Pohledávky uspokojované v rozvrhu jsou zákonem rozděleny do **šesti skupin** v § 337c. K úhradě pohledávek z další skupiny lze přistoupit až **po úplném** uspokojení pohledávek skupiny předchozí. Jestliže výtěžek nestačí k plnému uspokojení pohledávek téže skupiny, přistoupí se k jejich úhradě na základě **pořadí** (zásada priority) a mají-li stejné pořadí, pak

se uhrazují **poměrně** (zásada proporcionality). Pro pořadí jednotlivých pohledávek zákon stanoví **následující zásady**. U pohledávky oprávněného je rozhodující den, kdy soudu došel návrh na nařízení exekuce, u pohledávky toho, kdo do řízení přistoupil jako další oprávněný den, který se považuje za přistoupení k řízení, u přihlášené pohledávky den, kdy soudu došla přihláška, u pohledávky zajištěné zástavním právem den vzniku zástavního práva (§ 337c odst. 5).

Úprava exekuce prodejem podniku ohledně uspokojení více oprávněných a dalších věřitelů povinného z výtěžku zpeněžení je **obdobná** úpravě exekuce prodejem nemovitosti a ve většině na ni také odkazuje. Podnik je věcí hromadnou, a proto musí zákon řešit možný střet exekuce prodejem podniku s exekucemi na prodej movitých a nemovitých věcí a příkázáním pohledávek patřících k podniku jiných než z účtu u peněžního ústavu. Občanský soudní řád dává přednost výkonu rozhodnutí prodejem podniku (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1588). Jestliže byly uvedené exekuce nařízeny dříve než exekuce prodejem podniku, považují se oprávnění z těchto exekucí za přihlášené věřitele. Jsou-li uvedené exekuce nařízeny až po nařízení exekuce prodejem podniku, musí se oprávnění přihlásit. Jedinou výjimku představuje výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, který lze provést samostatně (§ 338zn).

Oddíl 2.4. Spory poddlužnické

Platný právní řád **nezná** termín **poddlužník**. Současný občanský soudní řád užívá **různá označení** pro poddlužníka, jako plátce mzdy, peněžní ústav, dlužník povinného. Jde o **třetí osoby zúčastněné** na exekuci. **Poddlužnické spory** se mohou vyskytovat jen v rámci exekuce srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, příkázáním jiných

peněžitých pohledávek a postižením jiných majetkových práv. Pro všechny tyto způsoby exekuce je společné, že **nepostihují hmotný předmět**, ale určitá **práva povinného**. Nuceně **vymáhána** mohou být jen prostřednictvím určitých **zákazů a příkazů** daných **povinnému a třetím osobám**, které jsou v právním vztahu k povinnému a z tohoto vztahu jim plyne **povinnost něco povinnému plnit** (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 81). Soud musí třetím osobám tyto zákazy a příkazy ukládat, aby svou povinnost vůči svému věřiteli (v exekuci jde o povinného) **nesplnily** v rozsahu stanoveném v nařízení exekuce a aby po právní moci nařízení exekuce plnily oprávněnému.

Při exekuci na pohledávky (mzda, plat a jiné příjmy postihované podle ustanovení o srážkách ze mzdy jsou také svou podstatou pohledávkami) a jiná majetková práva povinného vzniká zahájením řízení **základní exekučněprávní poměr**, jehož subjekty jsou **soud, oprávněný a povinný**. Základním **právem oprávněného** je, aby **povinný strpěl** nucený výkon práva oprávněného tím, že **nebude svou pohledávkou** během řízení nijak **disponovat** a aby **strpěl uspokojení oprávněného z jeho pohledávky**.

Předmětem výkonu rozhodnutí na pohledávky a jiná majetková práva je pohledávka povinného nebo jiné jeho majetkové právo. Doručením nařízení exekuce **poddlužníkovi** vzniká **exekučněprávní poměr mezi subjekty základního poměru a poddlužníkem**. Jde o **vedlejší exekučněprávní procesní poměr**. Vztah všech subjektů je vzájemný a poddlužník je tedy ve vztahu k soudu i účastníkům řízení.

Doručení usnesení o nařízení exekuce na pohledávku nebo jiné majetkové právo **poddlužníkovi** (ve všech případech se doručuje do vlastních rukou) **má za následek**, že poddlužník je **povinen zadržet** částku odpovídající vymáhané pohledávce s příslušenstvím, kterou má proti němu povinný, a **nevyplácet**

ji nebo jinak plnit povinnému. Příkaz daný poddlužníkovi se nazývá **arrestatorium**. I poddlužník je vyloučen z jakékoli dispozice s postihovanou pohledávkou. Po doručení usnesení o nařízení exekuce jsou **jakékoli dispozice poddlužníka s pohledávkou jiné než předpokládané exekučním právem neplatné** podle § 39 ObčZ (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 278). **Okamžikem** doručení usnesení o nařízení exekuce vzniká **zvláštní procesní právo oprávněného vůči poddlužníkovi** a tomu odpovídající povinnost poddlužníka vůči oprávněnému na zajištění jeho uspokojení. Toto **právo oprávněného není vlastním právem hmotným, ale hmotným právem procesním**. Do tohoto zvláštního právního poměru k oprávněnému a povinnému se poddlužník dostává jen na základě práva exekučního. Toto zvláštní právo je v teorii nazýváno **právem úkojným** (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 83). Úkojné právo je **právem procesním** a to právem **exekučním**. Má povahu práva **absolutního**, které působí **proti všem**. Poddlužník musí splnit svou povinnost zadržet příslušnou část pohledávky nebo neplnit jiné majetkové právo vůči všem, kteří by si z jakéhokoli důvodu činili nárok na plnění.

Takto vzniklé úkojné právo ještě nedává oprávněnému ani poddlužníkovi právo realizovat uspokojení oprávněného z předmětu exekuce. **Úkojné právo** lze realizovat teprve **od okamžiku vyrozumění poddlužníka** o tom, že usnesení o nařízení exekuce **nabylo právní moci**. Tímto okamžikem se **přenáší** na oprávněného **právo uplatňovat pohledávku povinného vlastním jménem**. Toto právo oprávněného je podmíněno tím, že poddlužník nesplnil povinnost uloženou mu zákonem a v důsledku toho nedošlo k uspokojení oprávněného. Jde o **přenesení procesní věcné legitimace povinného na oprávněného bez současného přenesení hmotného práva povinného na oprávněného**.

Oprávněný **nevstupuje do hmotněprávního vztahu** místo povinného. Je pouze oprávněn domáhat se na poddlužníku plnění, které by měl poddlužník plnit povinnému. Oprávnění trvá jen v rámci exekuce a je omezeno rozsahem oprávněným vymáhané pohledávky s příslušenstvím. **Exekuční právo štěpí aktivní legitimaci povinného na uplatnění jeho pohledávky na aktivní legitimaci formální, která přechází na oprávněného a aktivní legitimaci materiální, která zůstává povinnému** (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 84). Aktivní formální legitimace přechází okamžikem vyrozumění poddlužníka o tom, že usnesení o nařízení exekuce nabylo právní moci. Pohledávka povinného byla vlastně přikázána soudem oprávněnému k vybrání a uspokojení jeho pohledávky. **Štěpení aktivní legitimace je důsledkem procesního práva.**

Nesplní-li poddlužník povinnost uloženou mu soudem, je oprávněný legitimován **vymáhat splnění povinnosti** na dlužníku povinného tzv. **poddlužnickou žalobou**. **Žalobcem je oprávněný jako nositel aktivní formální legitimace. Žalovaným je poddlužník.** Petit žaloby má znít tak, aby žalovaný zaplatil (nebo poskytl jiné plnění) žalobci částku, která odpovídá žalobcem vymáhané pohledávce nebo částku nižší, která odpovídá výši pohledávky povinného vůči poddlužníku. Povinný se takového sporu může zúčastnit jen jako vedlejší účastník. Věcně příslušný pro řízení o poddlužnické žalobě je okresní soud a místě příslušným je obecný soud žalovaného (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 282).

Oprávněného stíhá tzv. povinnost opovědět spor neboli **litis denunciace**. Zákon mu ukládá povinnost **oznámit povinnému**, že přikázanou pohledávku uplatňuje a tím mu **umožnit se sporu zúčastnit**. Jestliže tuto povinnost nesplní, pak může odpovídat za škodu, která by povinnému mohla vzniknout. Pravomocným

zamítnutím žaloby oprávněného je totiž věc závazně rozhodnuta i pro povinného.

Poddlužnickou žalobou **oprávněný neuplatňuje svou hmotněprávní pohledávku** proti dlužníku povinného, nýbrž **jen své exekuční právo** na uspokojení své pohledávky vůči povinnému. **Okamžikem přechodu formální aktivní legitimace povinného na oprávněného nastala ze zákona změna ohledně osoby, která je oprávněna pohledávku vůči dlužníku povinného uplatnit. Po nařízení exekuce již povinný nemůže vlastním jménem pohledávku za trvání exekuce uplatnit** (Tripes, A. Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 283).

Jestliže povinný uplatnil svou pohledávku vůči svému dlužníku ještě před nařízením výkonu rozhodnutí, má přechod formální aktivní legitimace na oprávněného vliv na průběh tohoto sporu. Do okamžiku, než bude poddlužníku oznámeno, že nařízení exekuce nabylo právní moci, nemůže soud uložit poddlužníku povinnost plnit povinnému, ale mohl by mu pouze uložit, aby složil pohledávku nebo jiné plnění do soudní úschovy. **Po přechodu formální aktivní legitimace z povinného na oprávněného dochází totiž i k právnímu nástupnictví** a soud musí na místo povinného jako žalobce zapojit do řízení oprávněného. Procesní aktivní legitimace oprávněného má za následek i jeho procesní nástupnictví (§ 107a) za povinného v již probíhajícím řízení. Ze stejných důvodů může přímo oprávněný, jemuž byla přikázána judikátní pohledávka povinného, podat návrh na nařízení exekuce vůči poddlužníku. Jde o situaci předvídanou § 256, přičemž přechod práva vymáhat pohledávku v exekuci oprávněný doloží exekučním titulem ve prospěch povinného, usnesením o nařízení exekuce proti povinnému a vyrozuměním poddlužníka o nabytí právní moci tohoto usnesení (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1461).

Protože oprávněný žalobou neuplatňuje hmotněprávní pohledávku vůči poddlužníkovi, ale právo vyplývající z nařízené exekuce, zákon mu zakazuje věcné dispozice s předmětem sporu. Výslovně je zakázáno uzavření smíru na úkor povinného a prominutí dluhu, ale zákaz se vztahuje i na jiné hmotněprávní dispozice.

Poddlužník jako žalovaný nemůže v řízení uplatňovat žádné námitky, které má ze svých právních vztahů vůči oprávněnému. Proto nemůže započít proti žalobcem uplatněné svou pohledávku, kterou má vůči oprávněnému. Nejde o vzájemné pohledávky, oprávněný nevymáhá svou vlastní pohledávku, ale pohledávku, která náleží povinnému. Poddlužník může vůči oprávněnému uplatnit jen námitky, které plynou z jejich exekučního vztahu.

Ovšem poddlužník může v řízení o poddlužnické žalobě uplatňovat proti oprávněnému všechny námitky, které má vůči povinnému z jejich hmotněprávního vztahu. Může tedy namítat, že pohledávka vůbec nevznikla, že je neplatná, že ji již zaplatil nebo postoupil před vznikem úkojného práva, že je promlčená atd.

Oddíl 2.5. Tzv. spory z lepšího práva

Tyto spory občanský soudní řád nijak neupravuje ani se o nich na žádném místě nezmiňuje. Jejich existenci je však nutno připustit a dovodit z jednoho ze základních principů exekučního práva. Exekuce slouží k uspokojení nároků oprávněných, které jsou pravé (skutečné), jejich výše je správná a také uplatnění pořadí a skupiny je správné (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 97).

O sporech z lepšího práva lze hovořit jen tam, kde se sešlo k uspokojení více práv a při vzájemném střetu byla

jednomu z nich dána neoprávněně přednost před druhým. Nebylo tedy postupováno v souladu s exekučními předpisy.

K tomu může dojít tehdy, jestliže byl proveden rozvrh výtěžku zpeněžení movité nebo nemovité věci nebo podniku mezi více oprávněných případně dalších přihlášených věřitelů anebo v případě, že byla určité osobě vyplacena zcela nebo zčásti pohledávka (mzda, plat atd.) v jiném pořadí či výši, než odpovídá ustanovením zákona. **Neuspokojený** oprávněný nebo věřitel se **může domáhat** na tom z oprávněných nebo věřitelů, pro jejichž uspokojení byl zcela nebo zčásti vyloučen z uspokojení, aby mu **vyplatil částku, kterou obdržel z hlediska exekučního práva neoprávněně.**

Aktivně legitimován k žalobě z lepšího práva je **oprávněný** nebo **věřitel**, který tvrdí, že byl neprávem zcela nebo zčásti vyloučen z uspokojení svého práva. Zároveň ale platí, že žalovat může pouze ten, na koho by při správném postupu připadla alespoň část z výtěžku zpeněžení předmětu exekuce. **Pasivně** je legitimován ten, **kdo byl na úkor žalobce neprávem z výtěžku zcela nebo zčásti uspokojen** (Fiala, J. Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI, s. 98).

U žaloby z lepšího práva se jedná o **žalobu na plnění**, kdy žalobním důvodem je, že žalovaný neměl být podle exekučních předpisů z výtěžku uspokojen a že porušením těchto předpisů byl žalobce neprávem vyloučen zcela nebo zčásti z uspokojení. Žalobní návrh by měl znít tak, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku, která mu byla neprávem přiznána a vyplacena.

Z pohledu hmotného práva jde v žalobě z lepšího práva o **nárok z bezdůvodného obohacení** (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 1356).

Část druhá: Spory vyvolané konkursem a vyrovnáním

Kapitola I. Obecně o konkursu a vyrovnání

Konkursní a vyrovnací řízení představuje v zemích tržního hospodářství nezastupitelný **způsob procesní ochrany** subjektů trhu před následky určité právem přesně specifikované krizové situace ve smluvních vztazích. Tato mezní situace bývá nazývána tradičně **úpadkem, insolvenčí, bankrotem**, dnes již výjimečně krídou. Řízení konkursní a vyrovnací jsou **dvě** možné **alternativy** procesního řešení úpadku a to v našem právním řádu alternativy jediné. Tato řízení mají řadu specifických rysů a je třeba je považovat za **samostatné druhy civilního procesu** (Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a. s., Praha 2004, s. 47 a 594). Spojují řízení nalézací i vykonávací a v souvislosti s nimi dochází k řešení sporů a **cílem** obou řízení je dosáhnout určitého **uspořádání majetkových vztahů více subjektů**. Zvláštností je vliv řízení na hmotné právo a na obsah hmotněprávních vztahů.

Konkurs a vyrovnání mají **stejný účel**, ale **liší se** od sebe **průběhem** i **výsledným řešením**. Konkursní řízení má oficiózní povahu a dává jen minimum prostoru pro dispozitivní úkony účastníků. Podstatným rozdílem je, že po skončení konkursu neuspokojené pohledávky či jejich části nezanikají a mohou být kdykoli věřiteli vymáhány. Naproti tomu v důsledku úspěšného vyrovnání tyto pohledávky či jejich části zanikají.

Variantou řešení úpadku, ovšem **v rámci** konkursního řízení, je **nucené vyrovnání**. Jde o součást konkursního řízení, která k němu nabízí procesní i věcnou alternativu řešení úpadku.

Výjimečnost řešené mezní situace vyžaduje zvláštní zákonnou úpravu i tradičních procesních institutů jako např. úpravu doručování a předvolávání vyhláškou, vyloučení litispendence (další návrh podaný na téhož dlužníka dříve, než soud rozhodne o prohlášení konkursu, se považuje za přistoupení k řízení), omezené požadavky na nařizování

jednání, jedinou formou rozhodnutí je usnesení, nepřípustnost přerušení řízení a prominutí zmeškání lhůty, nepřípustnost obnovy řízení, možnost nařídit předběžné opatření i bez návrhu atd. **Občanský soudní řád** se na uvedená řízení použije **subsidiárně** a to ještě jen **přiměřeně** (§ 66a), což vzhledem k roztroušenosti a skromnosti procesních ustanovení ZKV (zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání) způsobuje náročnost jak interpretace tak aplikace zákona.

Základním **předpokladem** obou řízení je **existence úpadku**. Zákon upravuje a definuje **dvě** jeho **možné formy** a to **platební neschopnost** (tradičně označovanou jako **insolvence**) a **předlužení**. Společným jmenovatelem obou forem je **mnohost věřitelů**. **Insolvence** znamená po delší dobu **objektivní neschopnost plnit své splatné závazky** z důvodu nedostatku peněžních prostředků. Termín „po delší dobu“ je v soudní praxi vykládán jako minimálně tři měsíce po splatnosti závazku, i když je to záležitost úvahová a je třeba ji posuzovat vždy vzhledem k okolnostem konkrétního případu. **Insolvence** se může týkat jak osob fyzických tak právnických bez rozlišení na podnikající či nepodnikající subjekty. O **předlužení** jde tehdy, jestliže dlužníkovy **splatné závazky** vůči více věřitelům jsou **vyšší než jeho majetek**, kdy tedy jeho pasiva převyšují aktiva. K předlužení může dojít pouze u osob právnických a z osob fyzických jen , jsou-li podnikateli. Obě řízení lze **zahájit pouze na návrh**, přičemž k návrhu na prohlášení konkursu je aktivně legitimován jak dlužník (za stanovených podmínek má povinnost tak učinit) tak kterýkoli jeho věřitel. Zahájit vyrovnací řízení lze jen k návrhu podanému dlužníkem.

Pro konkursní i vyrovnací řízení je typické, že probíhají **v několika fázích** (Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a. s., Praha 2004, s. 602). První fáze konkursního řízení probíhá od zahájení řízení - podání návrhu - do prohlášení konkursu. V této fázi soud řeší otázku zákonných předpokladů a to jak materiálních tak formálních pro

prohlášení konkursu. Tato fáze končí buď prohlášením konkursu nebo zamítnutím návrhu nebo zastavením řízení. Druhá fáze je nejrozsáhlejší a časově nejnáročnější. Zde věřitelé přihlašují své pohledávky a tím určí pasiva konkursní podstaty (dále také jen „podstata“). Aktiva jsou určena soupisem podstaty, který vypracovává správce konkursní podstaty. Jednou z **procesních možností** vedoucích k **upřesnění pasiv a aktiv** konkursní podstaty jsou tzv. **incidenční spory**. V této fázi dochází pak následně i ke zpeněžení majetku podstaty způsobem zákonem určeným. Ve třetí fázi dochází k projednání konečné zprávy a k rozvrhu výtěžku zpeněžení podstaty. Závěrečnou fází představuje zrušení konkursu. V průběhu vyrovnacího řízení lze rozlišit dvě základní fáze. První probíhá od zahájení řízení do povolení vyrovnání a jejím účelem je prověření materiálních a formálních podmínek pro povolení vyrovnání. Druhá fáze trvá od povolení vyrovnání až do prohlášení vyrovnacího řízení za skončené. Jde v ní o přihlášky pohledávek věřitelů, dále o provedení vyrovnacího jednání a vydání soudního rozhodnutí o potvrzení vyrovnání.

Kapitola II. Spory v konkursu a vyrovnání

Oddíl 2.1. Obecné vymezení pojmu

Spory v konkursním a vyrovnacím řízení neboli **spory incidenční (vyvolané konkursem a vyrovnáním)** nejsou *de lege lata* v právním řádu nijak definovány. Průběh konkursního řízení ovšem vyvolává potřebu rozhodnout spory, které ve vlastním konkursním řízení **nelze řešit**, ač toto řízení podstatně ovlivňují a nutno dodat, že i značně prodlužují. **Vyřešení** těchto sporů je **podmínkou** dalšího postupu v řízení. Zákon o konkursu a vyrovnání tento pojem na žádném místě nepoužívá, ovšem na jednotlivých místech upravuje spory, které do této kategorie patří. Je to v § 19 úprava **vylučovací** neboli

excindační žaloby, v § 23 a násl. spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek neboli spory odporové, v § 26 a § 26a spory o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela a v § 15 a § 16 spory o neúčinnost a odporovatelnost právních úkonů dlužníka. **Nepatří** sem spory vedené správcem konkursní podstaty, v nichž vymáhá nároky úpadce ve prospěch podstaty (shodně stanovisko NS ČR č. 52/1998 SbRc., bod XXV, část právní věty: **Spor, v němž správce konkursní podstaty vymáhá ve prospěch podstaty pohledávky úpadce, není sporem vyvolaným konkursním řízením**). Není-li tedy pojem incidenčních sporů v zákoně definován, pak je třeba jej vymezit z pohledu právní teorie. Tak se uvádí, že jde o spory, které je třeba rozhodnout pro potřebu nesporného či jiného zvláštního řízení, které samo není pro řešení sporů způsobilé, protože sleduje jiný cíl. Tato nezpůsobilost spočívá především v jiném okruhu účastníků, než vyžaduje spor. Ve sporu jde o postavení stran jako vzájemných odpůrců, tedy žalobce a žalovaného. Sporné řízení se řídí i jinými zásadami, především zásadou **dispoziční a projednací** postavených mimo jiné na splnění procesních povinností a břemen (povinnost tvrzení a povinnost důkazní a s nimi spojená břemena tvrzení a důkazní). Dále se v něm uplatňují různé **prvky koncentrace řízení** a jedinou formou rozhodnutí je **rozsudek**. Rozhodnutí v incidenčních sporech mají převážně **určovací** povahu, ale **naléhavý právní zájem není nutno tvrdit a prokázat**, protože žaloba se opírá o výzvu či pokyn soudu či správce konkursní podstaty (Winterová, A. Incidenční spory. Bulletin advokacie 2003, č. 4, s. 13).

O sporech vyvolaných konkursem a vyrovnáním se naproti tomu **zmiňuje občanský soudní řád**, i když je nijak nevymezuje, pouze počítá s jejich existencí. A to v § 9 odst. 3 písm. t), kde zakládá **věcnou příslušnost krajských soudů** pro tyto spory, v § 88 písm. i), kde zakládá **zvláštní výlučnou místní příslušnost soudu** u něhož je prováděn konkurs nebo vyrovnání pro tyto spory. V obou případech jsou z takto stanovené věcné

a místní příslušnosti vyjmuty spory o vypořádání společného jmění nebo jiného majetku manželů. Dále v § 118b, kde je pro tyto a další spory stanovena **přísnější než obecná koncentrace skutkových tvrzení a návrhů důkazů** a to tak, že rozhodné skutečnosti ve věci samé a důkazy k jejich prokázání musí být **vedeny do skončení prvního jednání**, které se v nich konalo. Posledním místem je § 35 odst. 1 písm. k), který stanoví možnost státnímu zastupitelství vstupovat do těchto sporů.

Oddíl 2.2. Spory vylučovací

Pododdíl 2.2.1. Konkursní podstata a její soupis

Cílem konkursu je **poměrné uspokojení věřitelů dlužníka z majetku tvořícího konkursní podstatu** (§ 2 odst. 3). Konkursní podstatu tvoří **majetek podléhající konkursu** (§ 6 odst. 1). Nároky věřitelů se pak uspokojují z výtěžku zpeněžení tohoto majetku. Zákon výslovně neupravuje co tvoří majetkovou podstatu, pouze obecně hovoří o majetku, který dlužníku patřil v den prohlášení konkursu a který nabyl za konkursu a dále, že za podmínek stanovených zákonem do podstaty patří **i majetek jiných osob** (§ 6 odst. 2 a 3). Výslovně je uvedeno, že do konkursní podstaty nepatří majetek, který nemůže být postižen výkonem rozhodnutí (§ 321 a § 322 OSŘ). Ovšem majetek sloužící k podnikatelské činnosti dlužníka **patří vždy** do podstaty. Toto obecné ustanovení je třeba vykládat v kontextu celého zákona o konkursu a vyrovnání a jiných zákonů (např. občanského zákoníku, obchodního zákoníku, zákona o cenných papírech atd.). Konkursní podstata je pojata jako majetek. Pojem majetku není obecně v právním řádu definován a teorie i praxe tak vychází z úpravy § 6 odst. 1 ObchZ (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), kde je vymezen jako věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty. Konkrétně jde tedy o věci movité a nemovité (§

119 ObčZ) i se svými součástmi (§ 120 ObčZ) a věcmi, které tvoří jejich příslušenství (§ 121 odst. 1 ObčZ). Zákon z konkursu vylučuje dlužníkovy nemovitosti v cizině (§ 69). Dále do konkursní podstaty patří pohledávky dlužníka a to i ty, které nebyly dosud splatné (§ 14 odst. 1 písm. g)) i pohledávky nedobytné. Do podstaty patří i jiná práva a jiné penězi ocenitelné hodnoty jako např. práva průmyslová, goodwill, know-how atd. Stejně tak účasti v obchodních společnostech a družstvech. Do konkursní podstaty náleží i spoluvlastnické podíly, soubory věcí a soubory věcí a práv. Do podstaty ovšem náleží nejen věci, které má dlužník **u sebe**, ale i věci, které mají **v detenci jiné osoby**. Může jít o nájemce, vypůjčitele nebo schovatele dlužníkovu majetku. Ale také o majetek, který zajišťuje pohledávky oddělených věřitelů, tedy o zástavní věřitele, kteří mají úpadcovy věci u sebe (§ 152 a násl. ObčZ), jakož i o věřitele, kteří úpadcovu věc zadrželi na základě zadržovacího práva (§ 175 a násl. ObčZ). Pro rozsah konkursní podstaty je rozhodující, co vše je v ní skutečně zahrnuto a z toho důvodu je důležitý **soupis podstaty**.

Soupis je listinou, která správce **opravňuje ke zpeněžení sepsaného majetku** a navenek deklaruje ten majetek, který správce konkursní podstaty pokládá za majetek podléhající konkursu (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 138). Při soupisu správce postupuje podle pokynů soudu za použití seznamu majetku a závazků předloženého úpadcem (po prohlášení konkursu se pro označení dlužníka používá termín úpadce) a za součinnosti věřitelského výboru. Při zjišťování podstaty je úpadce povinen spolupracovat se správcem. Seznam majetku a závazků je povinen předložit nejpozději do 30 dnů od prohlášení konkursu. Ustanovení § 17a až 17c stanoví podrobně postup soudu pro vynucení splnění povinnosti ke zjištění podstaty od poskytnutí dodatečné lhůty, až po možnost předvolání (eventuálně předvedení) úpadce k výslechu. Za

podmínek § 18 odst. 6 zákona je správce oprávněn i k prohlídce obydlí úpadce. Vedle toho se úpadce v případě nesplnění těchto povinností vystavuje nebezpečí trestního stíhání dle § 126 odst. 1 trestního zákona. Do soupisu se zásadně zapisuje i **majetek jiných osob**, zejména těch, které jej nabyly na základě neúčinných (§ 5d písm. c) a d), § 9c, § 14 odst. 1 písm. a) a § 15) a odporovatelných (§ 16, § 42a ObčZ) právních úkonů dlužníka či majetek osob, které zajišťovaly pohledávky vůči úpadci a nevyplatily zajištěnou pohledávku nebo nesložily cenu věci, práva nebo pohledávky (§ 27 odst. 5). Je-li do soupisu zapsán i tento majetek, jehož vlastníkem není úpadce, ale má být také zpeněžen, oznámí správce vlastníku nebo jiné osobě, která s majetkem nakládá zapsání tohoto majetku do podstaty.

Pododdíl 2.2.2. Vylučovací žaloba

Jsou-li do soupisu konkursní podstaty zapsány věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty (dále také jen „věci“) **třetích osob**, správce konkursní podstaty (dále také jen „správce“) jim toto zapsání věcí **oznámí**. Tyto třetí osoby, které chtějí uplatnit své nároky, ze kterých dovozují, že věc je do soupisu pojata **neoprávněně** mohou tak učinit jednak **mimosoudně** pouhou námitkou vůči správci. Ten, má-li za to, že je dostatečně prokázáno, že věc do soupisu nepatří, může ji vyřadit ze soupisu (popřípadě si k tomu vyžádá pokyn soudu, který důvody zpochybňující zařazení věci do soupisu posoudí a může správci uložit, aby věc ze soupisu vyřadil). Tak ovšem činí na vlastní odpovědnost s možnými následky dle § 8 odst. 2. Jestliže má však správce nadále **pochybnosti**, učiní o nich do soupisu poznámku a třetí osoby se mohou bránit pouze specifickým zákonem upraveným postupem, jímž je **podání vylučovací (excindační) žaloby**. Na základě učiněné poznámky soud pak dle § 19 odst. 2 usnesením **uloží** tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být do soupisu zařazena, aby **v určené lhůtě** podal

žalobu proti správci. Aktivně legitimovanou je tedy třetí osoba a pasivně legitimován je správce.

Výzva k podání žaloby obsahuje přesné označení osoby, jíž je uložena lhůta pro podání žaloby, uložení lhůty pro podání žaloby, přesné označení správce a označení sporné věci, která má být ze soupisu vyloučena. Lhůta k podání vylučovací žaloby je lhůtou **soudcovskou**. Lhůta je zachována, je-li poslední den lhůty zahájeno řízení o vyloučení věci ze soupisu podstaty, tzn. dojde-li žaloba v poslední den lhůty k soudu (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 542). Jestliže žaloba **není včas** podána, nastupuje **nevyvratitelná právní domněnka**, že věc byla do soupisu podstaty **pojata oprávněně** (§ 19 odst. 2 věta druhá). **Výzva** k podání žaloby **nezakládá** legitimaci k zahájení řízení. Excindační žalobu může i bez takové výzvy podat každý, kdo zpochybňuje zařazení konkrétní věci do soupisu podstaty. Touto legitimací je samotné **zařazení věci do soupisu**. Výzva k podání excindační žaloby pouze stanovením lhůty závazně určuje dobu, do které lze takovou žalobu účinně podat.

V podané žalobě se **třetí osoba domáhá určení**, že věc do soupisu podstaty **nepatří**. Excindační žaloba se může opírat o **různé hmotněprávní důvody**. Nejčastěji o práva věcná, tedy o vlastnické právo, právo spoluvlastnické, držbu věci či její detenci. Vylučovací žalobu je třeba **odlišovat od žaloby na vydání věci**. Výsledkem úspěšného uplatnění excindační žaloby je vyloučení určité věci ze soupisu podstaty a ztráta správceva dispozičního oprávnění k věci a možnosti zpeněžit ji. Stejně tak je třeba vylučovací žalobu **odlišit od žaloby na určení vlastnického práva**. **Zahrnutím věci do soupisu podstaty se nikdy skutečný vlastník nemění**. Zápisem věci do soupisu podstaty a ani případným pravomocným rozhodnutím o jejím vyloučení ze soupisu nemůže být určen vlastník (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 544). Žaloba vylučovací je

žalobou procesní. Rozsudek o vylučovací žalobě nepřesahuje rámec konkursního řízení (Winterová, A. Incidenční spory. Bulletin advokacie 2003, č. 4, s. 14). Úprava této žaloby předpokládá prohlášení a trvání konkursu. Dokud nebyl konkurs prohlášen, vylučovací nárok neexistuje. Stejně tak, jestliže je konkursní řízení skončeno, přestává existovat (Schelleová, I. a kol.: Konkurs a vyrovnání. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 197).

Pravomocným rozsudkem o vylučovací žalobě není rozhodnuto o hmotném právu vlastnickém či jiném věcném právu. Předmětem řízení je výlučně otázka, zda věc patří do soupisu podstaty. Rozsudek o vylučovací žalobě nemůže být nahrazen jiným, např. rozsudkem o určení vlastnického práva k věci, i když tak bylo rozhodnuto mezi týmiž účastníky (shodně stanovisko NS ČR č. 52/1998 SbRc., bod XXIX, stejně tak NS 2 Odon 86/97). Ani nelze takové určení se žalobou vylučovací spojovat (Winterová, A. Incidenční spory. Bulletin advokacie 2003, č. 4, s. 14).

Od počátku běhu lhůty k podání vylučovací žaloby až do pravomocného skončení incidenčního řízení je v § 19 odst. 3 stanoven pro správce významný zákaz. Nesmí věc ani zpeněžit ani s ní nijak nakládat s jedinou výjimkou a tou je odvrácení hrozící škody na předmětu vylučovací žaloby. Při nakládání s dotčenou věcí je vhodné, aby si správce vyžádal stanovisko věřitelského výboru nebo pokyn soudu. Po dobu řízení o vylučovací žalobě pak odděleně od ostatního majetku eviduje výnosy a výdaje spojené se správou dotčené věci, aby v případě, že excindační žaloba bude úspěšná mohla být věc vydána i s případnými užitky (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 547).

Oddíl 2.3. Spory o pravost, výši a pořadí pohledávek

Pododdíl 2.3.1. Přihlášky pohledávek

Výzvu k přihlášení pohledávek ve stanovené lhůtě obsahuje **výroková část** usnesení o prohlášení konkursu. Přihlašovací lhůta nesmí být kratší třiceti dnů a delší tří měsíců (§ 13 odst. 2 písm. c)). Zmeškání přihlašovací lhůty neznamena pro věřitele ztrátu možnosti účasti na konkursním řízení. Je-li to možné, správce přezkoumá a zařadí do seznamu přihlášených pohledávek (dále jen „seznam“) i později došlé přihlášky, aby mohly být přezkoumány při řádném přezkumném jednání. Není-li to možné, je třeba pro opožděné přihlášky nařídít zvláštní přezkumné jednání (§ 22 odst. 1). **Nejzazší lhůtou k podání přihlášky pohledávky je lhůta dvou měsíců od prvního přezkumného jednání (§ 22 odst. 2). Zmeškání této lhůty neznamena z hlediska hmotného práva zánik pohledávky, ale má významný procesní důsledek spočívající v tom, že taková pohledávka nemůže být uspokojena v konkursu a dále, že s jejím podáním nejsou spojeny účinky na běh promlčecí nebo prekluzivní lhůty uvedené v § 20 odst. 8. Náležitosti výzvy stanoví § 13 a při její formulaci je potřeba použít i § 20 a § 22.**

V konkursu mohou být **uspokojeny** pouze pohledávky, které byly **přihlášeny** (vyjma věřitelů, jejichž pohledávky není třeba přihlašovat, např. § 26a odst. 3 nebo § 28 odst. 2). Jestliže chce být uspokojen, musí podat přihlášku **i věřitel, který podal návrh na prohlášení konkursu. Přihlášeny** musí být pohledávky bez ohledu na to, zda jsou či nejsou **vykonatelné** (zda jim svědčí některý exekuční titul), zda je o nich **vedeno soudní** nebo **jiné řízení**. To znamená, že je třeba přihlásit i pohledávky pro které byla již pravomocně nařízena exekuce i pohledávky, u nichž bylo přistoupeno k provedení nařízené exekuce, ale do prohlášení konkursu ještě nebyly uspokojeny.

věřitelé, kteří mají své pohledávky zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitostí, převodem práva nebo postoupením pohledávky, pokud chtějí, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna, musí v přihlášce své oddělené uspokojení uplatnit. **Bez přihlášky** lze v konkursu uspokojit pouze pohledávky, o nichž tak **stanoví zákon**.

Náležitosti přihlášky pohledávky stanoví § 20 odst. 1, věta druhá a § 20 odst. 2. Ovšem tato ustanovení neuvádí všechny náležitosti a proto je třeba přiměřeně použít § 42 odst. 4 a § 79 odst. 1, větu druhou a třetí OSŘ.

Pododdíl 2.3.2. Přezkoumání přihlášených pohledávek

Přihlášky pohledávek se podávají u soudu dvojmo. Originál přihlášky zůstává u soudu a druhý stejnopis soud doručí správci pro sestavení seznamu přihlášených pohledávek. V tomto **seznamu** správce **výslovně uvede**, které pohledávky **uznává** a které **popírá** a **z jakého důvodu** (§ 20 odst. 5). Jakmile správce seznam zpracuje, vyzve **úpadce**, aby se k seznamu **vyjádřil** ve stanovené lhůtě (§ 20 odst. 6). Takto zpracovaný seznam pak předloží soudu ke kontrole a k nařízení přezkumného jednání.

Účelem přezkumného jednání je stanovit, které pohledávky se pokládají za **zjištěné** a které za **sporné** a z jakého důvodu. **Spornost** se stanoví na základě **procesního úkonu**, který se nazývá **popření**. Smyslem přezkumného jednání je tedy stanovit okruh zjištěných pohledávek, protože **v rozvrhovém řízení** lze uspokojit **pouze zjištěné** pohledávky. **Za zjištěnou** se pokládá pohledávka **výslovně uznaná správcem** a **nepopřená žádným z konkursních věřitelů** (§ 23 odst. 1). Možnost popírat přihlášené pohledávky je spojena právě a jen s přezkumným jednáním. **Popření** lze uplatnit jen **do skončení** přezkumného jednání. Jakmile je pohledávka zjištěna, nelze ji již po skončeném přezkumném jednání dodatečně popřít a to ani na

případně nařízeném zvláštním přezkumném jednání, které se nařizuje pro pohledávky přihlášené po lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkursu a soudu došlé nebo odevzdané orgánu, který má povinnost je doručit, nejpozději do dvou měsíců po prvním přezkumném jednání (jde o lhůtu procesní - nález Ústavního soudu ze dne 3.2.2000 č.j. III. ÚS 545/99).

Oprávnění popírat přihlášené pohledávky má **správce, konkursní věřitelé i úpadce**. Jak správce, jako zvláštní procesní subjekt, tak konkursní věřitelé mají právo na to, aby byly v konkursu uspokojeny pouze **pohledávky skutečně existující, ve skutečné výši a ve správném pořadí**. Stejně právo má i **úpadce**, i když jeho **popření nemá vliv** na to, zda se pohledávka pokládá za zjištěnou. Výslovné popření pohledávky v seznamu úpadcem má za následek, že po zrušení konkursu nelze pro takovou pohledávku vést výkon rozhodnutí (§ 45 odst. 2). Nedostatkem zákonné úpravy je, že výslovně neuvádí, že popření vykonatelného nároku úpadcem nemá za následek nemožnost vést na takto popřenou pohledávku výkon rozhodnutí.

Popírat lze pravost, výši či pořadí přihlášených pohledávek. **Popřením pravosti** se rozumí **popření základu** pohledávky, tzn. popření pohledávky **co do vzniku a trvání**. Důvody popření jsou zejména pochybnosti o vzniku pohledávky čili např. neplatnost právního úkonu, neexistence závazkového vztahu. Dále je namítáno promlčení pohledávky a konečně zánik např. zaplacením, dohodou, nemožností plnění, prekluzí, započtením, splynutím atd. Popření pravosti pohledávky se vztahuje na celou její výši (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 595). Při **popření výše** pohledávky popírající **uznává základ** pohledávky, ale **nesouhlasí s tvrzenou výší**. Při popření výše je třeba zároveň uvést do jaké konkrétní výše je pohledávka popírána. Popřít pohledávku co do pořadí mohou pouze konkursní věřitelé a úpadce. Správce svůj názor na pořadí pohledávky vyjadřuje jejím zapsáním do příslušné části

seznamu přihlášených pohledávek. **Popřením pořadí pohledávky se vyjadřuje nesouhlas se správcovým zařazením** v seznamu v určitém pořadí nebo **právem pro přednostní pořadí** při rozvrhu. I zde je náležitostí účinného popření nejen vyjádření nesouhlasu se zařazením, ale také tvrzení skutečného pořadí pohledávky. Správce je oprávněn své stanovisko k přezkoumávaným pohledávkám změnit až do skončení přezkumného jednání. Stejně tak je oprávněn konkursní věřitel až do přezkoumání jím přihlášené pohledávky měnit skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá a tvrdit jinou výši a pořadí pohledávky.

Pohledávka může být popřena bez ohledu na to, zda jde o pohledávku věřiteli přiznanou vykonatelným rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu nebo které svědčí jiný exekuční titul nebo o pohledávku, která je předmětem dosud neskončeného řízení anebo o pohledávku, o níž dosud žádné řízení zahájeno nebylo (Bureš, J., Drápal, L. K některým otázkám incidenčních sporů v konkurzu. Právní rozhledy 1998, č. 6).

Pododdíl 2.3.3. Řešení sporů o pravost, výši a pořadí pohledávek

Následkem popření pohledávky je její spornost, která je v konkursu **nežádoucí** a je jí třeba **řešit** podáním žaloby a následným **projednáním a rozhodnutím mimo konkurs v nalézacím řízení** podle části třetí OSŘ. Jedinou alternativu představuje možnost **dobatečného písemného uznání sporné pohledávky správcem podle § 24 odst. 3**. Předpokladem je, že pohledávku popřel pouze správce a žádný z konkursních věřitelů, u sporné pohledávky nenastal **zákonný následek spojený s marným uplynutím lhůty určené k podání žaloby a nebo včas zahájené řízení** nebylo dosud pravomocně skončeno. Existence sporných pohledávek **prodlužuje konkursní řízení a oddaluje uspokojení konkursních věřitelů**.

Postup soudu a správce se liší podle toho, zda přihlášené pohledávce svědčí některý z exekučních titulů (zda tedy je pohledávka **vykonatelná**) nebo zda jí takový titul nesvědčí (a jde tedy o pohledávku **nevykonatelnou**). Tím je také určena **aktivní a pasivní legitimace k podání žaloby**.

U **nevykonatelné** pohledávky je k podání žaloby **aktivně legitimován** ten konkursní věřitel, o jehož pohledávku jde. **Pasivně legitimován** je **správce** (§ 24) nebo **popírající konkursní věřitel** (§ 23). Jestliže pohledávku správce uznal a konkursní věřitel popřel, pak je **třeba vždy žalovat i správce** (§ 23 odst. 2) a žalovaní mají postavení **nerozlučných společníků** (Bureš, J., Drápal, L. K některým otázkám incidenčních sporů v konkurzu. Právní rozhledy 1998, č. 6). **K podání žaloby stanoví správce konkursnímu věřiteli nevykonatelné pohledávky 30denní lhůtu** (lhůta se počítá od konání přezkumného jednání, na kterém byla pohledávka popřena). Prominutí zmeškání této lhůty není přípustné (§ 66b odst. 4). **Zmeškání** uvedené lhůty je spojeno s **nepříznivým právním následkem**, který zákon označuje tak, že se k popřené nevykonatelné pohledávce **nebude** v konkursu **přihlížet** (§ 23 odst. 4, § 24 odst. 1). Náležitosti výzvy stanoví § 34b JednŘ. Slova zákona, že při zmeškání lhůty se nebude k popřené nevykonatelné pohledávce **přihlížet**, je třeba vykládat tak, že k pohledávce popřené co do pravosti nebude v konkursu přihlíženo, pohledávka popřená co do výše se bude pokládat za zjištěnou pouze ohledně částky, která nebyla popřena, a pohledávka popřená co do pořadí bude mít pořadí, které při popření uvedl popírající konkursní věřitel (§ 34b odst. 2 JednŘ).

U **vykonatelné** pohledávky je k podání žaloby **aktivně legitimován** ten, kdo ji popřel, tedy konkursní věřitel nebo správce anebo oba. **Pasivně legitimován** je konkursní **věřitel popřené pohledávky**. Správce stanoví popírajícímu konkursnímu věřiteli **30denní lhůtu k podání žaloby** a poučí jej, že při

zmeškání lhůty se bude popřena vykonatelná pohledávka **pokládat za zjištěnou**. Stejný následek má nepodání žaloby správcem, jestliže je jediným popírajícím subjektem (§ 24 odst. 2).

Žaloba o pravost, výši nebo pořadí je pojmově žalobou určovací (§ 80 písm. c) OSŘ). **Naléhavý právní zájem** na určení, který je jinak u určovacích žalob předpokladem úspěšnosti, **není třeba tvrdit nebo prokazovat**. Podle § 23 odst. 2 se v podané žalobě konkursní věřitel nevykonatelné pohledávky může domáhat pouze právního důvodu a výše pohledávky uvedených v přihlášce nebo změněných na přezkumném jednání. Právním důvodem nelze rozumět právní kvalifikaci, protože jí není soud nikdy vázán, ale jsou tím míněna shodná skutková tvrzení uvedená v přihlášce popřípadě změněná na přezkumném jednání. Podává-li žalobu o pravost konkursní věřitel popřené nevykonatelné pohledávky, zní petit žaloby na pozitivní určení. U vykonatelné pohledávky, kde podává žalobu o pravost správce nebo popírající konkursní věřitel, zní petit na negativní určení. Petit žaloby o výši a pořadí zní jak u pohledávky vykonatelné tak nevykonatelné na pozitivní určení.

Žaloby o pravost, výši a pořadí soudy projednávají a rozhodují **v samostatném řízení podle části třetí OSŘ**. Žaloby se projednávají stejným způsobem jako jiné určovací žaloby. Za podmínek stanovených zákonem lze rozhodnutí soudu prvního stupně napadnout odvoláním a rozhodnutí odvolacího soudu dovoláním. **Projednání žaloby nebrání skutečnost**, že o pohledávce bylo **již pravomocně rozhodnuto**. § 159a odst. 5 OSŘ o překážce věci pravomocně rozsouzené se u těchto žalob neuplatní. O žalobě soud rozhoduje **rozsudkem** (§ 152 odst. 1 OSŘ). Lze samozřejmě rozhodnout též **rozsudkem pro uznání** (§ 153a OSŘ) nebo **rozsudkem pro zmeškání** (§ 153b OSŘ). Je-li předmětem řízení výše pohledávky, může soud žalobě vyhovět jen zčásti a co do zbytku ji zamítnout. Překročit výši pohledávky však nelze a to ani tehdy, jestliže tento závěr vyplývá z výsledků provedeného dokazování. Stejně platí i u žalob na

určení pořadí pohledávky, tzn. nelze pohledávce přiznat lepší pořadí, než bylo žalobcem požadováno (Bureš, J., Drápal, L. K některým otázkám incidenčních sporů v konkurzu. Právní rozhledy 1998, č. 6).

Pravomocné rozhodnutí o pravosti, výši nebo pořadí závazně určuje spornou pohledávku vzešlou z přezkumného jednání. Jestliže má mít takové rozhodnutí stejné účinky jako zjištění pohledávky, pak je třeba vztáhnout jeho účinnost i na ostatní věřitele úpadce, kteří nebyli účastníky incidenčního řízení. Tak stanoví § 25 odst. 1. Zatímco obecně výrok pravomocného rozsudku je závazný toliko pro účastníky řízení (§ 159a odst. 1), pak jeho závaznost je v konkursu rozšířena a to nejen vůči všem konkursním, ale obecně všem věřitelům.

Zvláštní úpravu obsahuje zákon v otázce náhrady nákladů řízení o určení sporných pohledávek. Činí tak v § 25 odst. 2 a v § 25a a § 25b. Náklady incidenčních sporů se pokládají za náklady podstaty jen ve dvou případech. Jednak jde o situace, kdy se účastní sporu správce. Přitom je bez významu zda vystupuje jako žalobce nebo žalovaný a zda byl či nebyl ve sporu úspěšný. Jedinou výjimku z této zásady upravuje § 25a odst. 3, jestliže náklady řízení vzniknou zaviněním správce nebo náhodou na jeho straně. Pak tyto náklady nese správce ze svého a nemůže je převádět do pasiv podstaty. Druhým případem je situace, kdy ve sporu nevystupuje správce a na základě pravomocného rozsudku o určení sporné pohledávky se dostane konkursní podstatě prospěch. Pak má ve sporu úspěšný věřitel nárok na náhradu nákladů řízení z podstaty a na podstatu přechází právo vůči neúspěšnému věřiteli na plnění do výše poskytnuté z podstaty. To neplatí, jestliže náklady úspěšnému věřiteli již nahradil ve sporu neúspěšný konkursní věřitel.

Oddíl 2.4. Spory o vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela

Pododdíl 2.4.1. Společné jmění manželů

Prohlášení konkursu zasahuje celou majetkovou sféru úpadce. Je-li úpadcem fyzická osoba, pak prohlášení konkursu samozřejmě zasahuje i společné jmění úpadce a jeho manžela. **Co tvoří společné jmění manželů?** Podle odstavce prvního § 143 ObčZ je to jednak **majetek** nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. A jednak jsou to **závazky**, které některému z manželů nebo oběma společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. Druhý odstavec pak k zamezení pochybností stanoví, že stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.

Rozsah společného jmění však může být **z vůle** manželů nebo **rozhodnutím soudu** vymezen **odlišně**, než jak předpokládá zákon v § 143 ObčZ. Podle § 143a odst. 1 ObčZ mohou manželé smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu **rozšířit** nebo **zúžit** zákonem stanovený rozsah společného jmění. Takto mohou manželé změnit

jak rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, tak i majetku a závazků již tvořících společné jmění. Předmětem této smlouvy mohou být i jen jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Stejně tak mohou manželé vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění ke dni zániku manželství, s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti.

Na všechny uvedené smlouvy se mohou manželé vůči třetím osobám odvolat jen v případě, že jim je obsah těchto smluv znám. Soud může dle § 148 ObčZ ze závažných důvodů zúžit rozsah společného jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti a to pouze na návrh některého z manželů. Soud je povinen tak rozhodnout v případě, že jeden z manželů získal podnikatelské oprávnění nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti a druhý manžel podá soudu návrh na zúžení společného jmění.

Pododdíl 2.4.2. Účinky prohlášení konkursu na společné jmění úpadce a jeho manžela

Prohlášením konkursu na majetek úpadce zaniká ze zákona společné jmění úpadce a jeho manžela dle § 14 odst. 1 písm. k), přičemž ta jeho část, s níž úpadce podnikal vždy náleží do podstaty. Prohlášení konkursu má tedy stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství (§ 149 odst. 1 ObčZ). A stejně tak, jestliže byl vznik společného jmění vyhrazen dohodou manželů ke dni zániku manželství (§ 143a odst. 2 ObčZ), má prohlášení konkursu na majetek úpadce stejný majetkoprávní účinek jako zánik manželství, tzn. zánik společného jmění manželů. Zánik společného jmění a jeho manžela je nezbytným předpokladem k provedení jeho vypořádání dle § 26 a § 26a. A provedení vypořádání společného jmění je zase předpokladem ke zpeněžení té jeho části, která připadla do konkursní podstaty. Do konkursní podstaty je třeba vždy zahrnout tu část ze

zaniklého společného jmění, s níž úpadce podnikal. Není zde vůbec rozhodné, o jak velkou část přitom jde.

Prohlášení konkursu staví zákonnou lhůtu § 150 odst. 4 ObčZ, s jejímž uplynutím by jinak mohlo dojít k vypořádání dříve zaniklého společného jmění v rozporu se zákonem o konkursu a vyrovnání. Po prohlášení konkursu tak již nemůže dojít k vypořádání společného jmění ze zákona, ale je vždy třeba postupovat dle § 26 a § 26a.

Pododdíl 2.4.3. Vypořádání společného jmění úpadce a jeho manžela

Zaniklé společné jmění, které mělo zákonný, zúžený nebo rozšířený rozsah, je třeba **vypořádat**. Stejně tak je třeba vypořádat společné jmění zaniklé před prohlášením konkursu, ale dosud nevypořádané a dále společné jmění před prohlášením konkursu smlouvou nebo soudem zúžené, ale do prohlášení konkursu nevypořádané. Jestliže společné jmění zaniklo před prohlášením konkursu a řízení o jeho vypořádání bylo již zahájeno, pak se prohlášením konkursu toto řízení ze zákona přerušuje dle § 14 odst. 1 písm. c). Jde totiž o řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být z tohoto majetku uspokojeny. **Správce** se stává dnem prohlášení konkursu **účastníkem** tohoto řízení **místo úpadce** a v řízení lze pokračovat jen na jeho návrh nebo na návrh druhého manžela.

Oprávnění provést vypořádání zaniklého společného jmění po prohlášení konkursu náleží již pouze správci. **Vypořádání** může být za trvání konkursu provedeno výhradně **dohodou** nebo **rozhodnutím soudu**. Zákon o konkursu a vyrovnání dává stejně jako občanský zákoník přednost vypořádání formou dohody. Právo uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění přechází dnem prohlášení konkursu na správce. S dohodou musí nejprve vyslovit **souhlas věřitelský výbor** (případně zástupce věřitelů

nebo schůze věřitelů). K účinnosti schválené dohody je třeba její **schválení konkursním soudem**. Soud dohodu schválí jen tehdy, jestliže s ní vysloví souhlas věřitelský výbor a jestliže bude uzavřena v souladu se zákonnými ustanoveními (§ 149 a § 150 ObčZ). Dohodu soud schvaluje v rámci své dohlédací činnosti (§ 12 odst. 2) a není tedy proti jeho rozhodnutí přípustné odvolání (§ 66b odst. 2).

Pokud nedojde k uzavření dohody o vypořádání společného jmění, ať již z důvodu nedosažení shody s druhým manželem nebo s ní věřitelský výbor nevysloví souhlas a nebo jí konkursní soud neschválí, je třeba navrhnout vypořádání rozhodnutím soudu. **Aktivně** k tomu je **legitimován** výlučně **správce** konkursní podstaty nebo **druhý manžel** (úpadce se může takového řízení zúčastnit jako vedlejší účastník dle § 93 OSŘ). Vzhledem k ustanovení § 9 odst. 3 písm. t) je **věcně příslušným** k provedení vypořádání **okresní soud**. Místní příslušnost je buď výlučná dle § 88 písm. b) (jde o soud, který rozhodoval o rozvodu manželů) nebo § 88 písm. g) (jde o soud, v jehož obvodu je nemovitost, jestliže se řízení týká práva k ní) a nebo obecná (obecný soud žalovaného, tedy úpadce). V rámci tohoto samostatného řízení **lze rozhodnout rozsudkem** (§ 152 a násl. OSŘ) nebo **soudním smírem** (§ 99 OSŘ). V soudním řízení o vypořádání společného jmění již zákon nepočítá s právy věřitelského výboru na jeho schválení.

Samotný způsob vypořádání společného jmění se řídí úpravou v občanském zákoníku s tou modifikací, že část jmění, se kterou úpadce podnikal vždy náleží do podstaty. Ustanovení občanského zákoníku o vypořádání společného jmění jsou k ustanovením zákona o konkursu a vyrovnání v poměru obecného ke zvláštnímu. Zákon o konkursu a vyrovnání omezuje způsob vypořádání ohledně veškerého majetku, se kterým úpadce podnikal. Zejména ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) výrazně modifikuje obecné zásady vypořádání stanovené v občanském zákoníku ve prospěch ochrany konkursních věřitelů.

Vypořádání společného jmění manželů má **přímý vliv na vymezení konkursní podstaty**. Ratio legis zákona tkví v tom, že **dohoda** o vypořádání nebo **rozhodnutí soudu musí** část majetku, s níž úpadce **podnikal** přikázat do **výlučného vlastnictví úpadce**. Tak se stane definitivně součástí konkursní podstaty zpeněžitelnou v konkursním řízení. Samotným prohlášením konkursu však k rozdělení majetku na část patřící výlučně úpadci a část patřící výlučně jeho manželu nedochází. K tomu dojde až schválením dohody soudem nebo jeho rozhodnutím.

Do konkursní podstaty náleží bez dalšího majetek (pouze majetek, jelikož **dluhy nemohou být součástí konkursní podstaty**), který dlužníkovi patřil v den prohlášení konkursu (§ 6 odst. 2) a je povinností správce konkursní podstaty zařadit po prohlášení konkursu do soupisu podstaty všechen majetek náležející do společného jmění, ale s poznámkou, že dosud nedošlo k jeho vypořádání. **Schválená dohoda** o vypořádání nebo **rozhodnutí soudu** je pak **podkladem k vyloučení** majetku, který připadl výlučně manželu úpadce, z konkursní podstaty.

Občanský zákoník stanoví základní domněnku, že podíly obou manželů na majetku patřícím do společného jmění jsou stejné. To platí jak o majetku, tak o závazcích. Tato domněnka je ovšem dle dikce zákona vyvratitelná, a proto může kterýkoli z manželů prokázat, že jsou podíly ve skutečnosti odlišné. Pro právní hodnocení bude důležité, zda mají manželé uzavřenou některou ze smluv předvídaných v § 143a ObčZ nebo zda nedošlo k zúžení rozsahu společného jmění rozhodnutím soudu dle § 148 ObčZ. Při vypořádání je každý z manželů oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho vlastní (oddělený) majetek. Stejný postup se uplatní (pokud není rozsah jmění modifikován od obecné úpravy) i v případě závazků vzniklých za trvání manželství.

Pokud by v **důsledku provedeného vypořádání vznikla** druhému manželovi **pohledávka vůči úpadci**, není ji třeba **přihlašovat** do

konkursu (§ 26a odst. 3). Je pak ovšem otázkou, jakému režimu pohledávek uvedená pohledávka podléhá. Zda režimu konkursních pohledávek s tím, že se zařadí na pořad přezkumného jednání a lze ji uspokojit až na základě rozvrhového usnesení nebo režimu pohledávek za podstatou a lze ji tudíž uspokojit kdykoli v průběhu konkursu. Zákon výslovně stanoví, že tuto pohledávku není třeba přihlašovat, vzniká až po prohlášení konkursu jako důsledek jeho prohlášení a k jejímu založení je třeba rozhodnutí nebo schválení soudem. Z těchto důvodů se jedná spíše o pohledávku za podstatou přiměřeně dle § 31 odst. 2 písm. e) (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 667).

Zákon obsahuje též **důležitá ustanovení hmotněprávní povahy** v § 26 odst. 3 a § 26a odst. 1 druhá věta. **Ze zákona se stávají taxativně vyjmenované smlouvy a dohody absolutně neplatnými**, jestliže byly uzavřeny v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu, po podání tohoto návrhu nebo po prohlášení konkursu. Neplatnost postihuje smlouvy a dohody, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění majetek do té doby patřící jen úpadci, smlouvy o rozšíření společného jmění o závazky patřící do té doby jen manželu úpadce a dohody o vypořádání uzavřené před podáním návrhu na prohlášení konkursu, po podání tohoto návrhu a po prohlášení konkursu.

Oddíl 2.5. Spory ve věcech neúčinnosti a odporovatelnosti právních úkonů úpadce

Pododdíl 2.5.1. Neúčinnost

Neúčinnost právního úkonu lze charakterizovat jako **vlastnost platného** právního úkonu, která způsobuje, že jeho obvyklé následky jsou zákonem omezeny a to ve prospěch určité osoby nebo skupiny osob. Jde tedy o **bezúčinnost** pouze **relativní**, vztahuje se jen k některým subjektům. Tyto subjekty pak mohou na neúčinný právní úkon **hledět tak, jako by se vůbec nestal** (Eliáš, K. Neúčinnost dlužníkovy účasti na založení společnosti. Právní rozhledy 1999, č. 4).

Náš právní řád počítá s institutem neúčinnosti právních úkonů ze **dvou** právních důvodů. A mezi oběma je podstatný rozdíl. Jednak je třeba k stanovení neúčinnosti deklaratorní rozhodnutí soudu a jednak je stanovena přímo ze zákona, tedy automaticky bez ingerence soudu při zjišťování jejích podmínek.

V **prvním** případě je **neúčinnost** právního úkonu **důsledkem** úspěšného **podání tzv. odpůrčí žaloby**. Odporovatelnost je obecně upravena v § 42a ObčZ (specifická úprava odporu je v § 478 ObchZ pro případ smluvního prodeje podniku). Úpravou speciální k občanskému zákoníku je pak § 16 zákona o konkursu a vyrovnání. V **druhém** případě jde o **neúčinnost přímo ze zákona**.

Možnost stanovit **neúčinnost přímo ze zákona** využil zákonodárce v případě konkursu **na více místech**. Konkrétně jde o § 5d písm. c) a d) v rámci úpravy institutu ochranné lhůty, kde jsou prohlášeny za neúčinné jednak právní úkony dlužníka učiněné v rozporu s omezujícím rozhodnutím soudu a jednak veškeré právní úkony zkracující zájmy věřitelů v uvedené době. Dále jde o § 9c, jestliže byl po zahájení konkursního řízení ustaven tzv. **předběžný správce**. Zde je dlužníková možnost

disponovat s majetkem vázána na souhlas předběžného správce, jinak je právní úkon neúčinný. Neúčinnost v § 9c je koncipována na rozdíl od všech ostatních případů vůči všem osobám a nikoli jen vůči věřitelům dlužníka (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 237). Dalším je § 14 odst. 1 písm. a), kde je upravena neúčinnost právních úkonů úpadce vůči konkursním věřitelům, kterými disponuje s majetkem konkursní podstaty po prohlášení konkursu a které jdou ke škodě této podstaty (právní úkony podstatu obohacující jsou samozřejmě účinné, viz § 14 odst. 1 písm. b), tj. přijetí daru nebo nepředluženého dědictví). A dále jde o § 15 zákona, kde jsou za neúčinné vůči věřitelům prohlášeny taxativně stanovené právní úkony dlužníka učiněné v době šesti měsíců před podáním návrhu na prohlášení konkursu a po jeho podání. Tato úprava byla vtělena do zákona novelou č. 94/1996 Sb.

Samotné postižení některých právních úkonů dlužníka neúčinností přímo ze zákona je **opatřením mimořádným** a závažně **zasahuje** zejména **do práv nabytých třetími osobami**. Hlavně z toho důvodu by měl vždy zákonodárce pečlivě vážit podrobnost a dosah takové úpravy. Plně funkční a účelná je tato úprava v případě právních úkonů učiněných v době ochranné lhůty i po prohlášení konkursu. Ovšem **úprava v § 15** zákona o konkursu a vyrovnání se zdá být při nejmenším v mnoha směrech **diskutabilní** a to především tím, že **nebere v úvahu dobrou víru osob** zúčastněných na právním jednání s dlužníkem. Jestliže pak navíc stanoví rozhodnou dobu pro neúčinné právní úkony na šest měsíců nazpět od okamžiku podání návrhu na prohlášení konkursu, jde o opatření mimořádně tvrdé. V uvedené době ještě vůbec úpadek dlužníka nenastal a pro třetí osoby, zejména ty které nejsou s dlužníkem v pravidelném obchodním styku, je nemožné rozpoznat možná nebezpečí právního jednání s ním. Na druhou stranu je třeba říci, že zákonodárce byl veden snahou poskytnout věřitelům větší ochranu proti dlužníkovým jednáním

zkracujícím jejich zájmy. Do výše uvedené novelizace měli věřitelé k dispozici pouze institut odporovatelnosti, který je ovšem spojen s nutností prokázat subjektivní stránku u jednajících osob.

Pododdíl 2.5.2. Neúčinnost právních úkonů úpadce dle § 15

Prohlášením konkursu se ze zákona stávají **neúčinnými** vůči konkursním věřitelům **taxativně** stanovené právní úkony dlužníka, které učinil v posledních **šesti měsících** před podáním návrhu na prohlášení konkursu a po podání takového návrhu. Pro stanovení počátku lhůty je relevantní den podání návrhu. Tím se rozumí den, kdy bezvadný návrh dojde soudu. Jde o lhůtu **hmotněprávní**. Konec lhůty připadá na okamžik prohlášení konkursu, tedy na okamžik vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce konkursního soudu. **Ztráta účinků** právních úkonů přitom působí od samého počátku (**extunc**). Následkem toho je, že se v konkursu mohou uspokojovat pohledávky konkursních věřitelů i z majetku, který již úpadci vlastnický nepatří (§ 6 odst. 3).

Od neúčinnosti je však třeba **odlišovat neplatnost** právních úkonů. **Neúčinný** právní úkon je i nadále **platný** právní úkon a vůči osobě, se kterou byl tento právní úkon sjednán je i účinným (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 456). **Pozbývá účinnosti** jen vůči konkursním věřitelům a správce majetek, který byl jeho předmětem **zahrne do soupisu** konkursní podstaty. Tím k takovému majetku **ztrácí třetí osoba právo dispoziční** (§ 18 odst. 3). Ovšem **vlastníkem stále zůstává** osoba, se kterou byl neúčinný právní úkon sjednán. V **důsledku neúčinnosti** ze zákona se však tato osoba **musí podřídit režimu zákona** o konkursu a vyrovnání a má povinnost umožnit správci soupis majetku a **na výzvu jej i vydat** (§ 18 odst. 4).

Pokud plnění z neúčinného právního úkonu stále existuje a je v držení nabyvatele, pojme se do podstaty toto plnění. Pokud ale již neexistuje nebo již není v držení prvního nabyvatele (bylo zničeno, spotřebováno nebo převedeno na další osobu), pak patří do podstaty peněžní náhrada za toto ušlé plnění. **Aktivní legitimaci k vymáhání plnění** ve prospěch konkursní podstaty má **správce** nebo i **kterýkoli konkursní věřitel** (§ 15 odst. 2).

Zákon **rozšiřuje** možnost uplatnit neúčinnost právních úkonů dlužníka **na dědice** prvního nabyvatele u fyzických osob nebo **na právní nástupce** u osob právnických (§ 15 odst. 3).

První případ neúčinnosti se týká právních úkonů, jimiž se dlužník **podílí na založení** právnické osoby nebo ji **zakládá sám** (§ 15 odst. 1 písm. a) zákona). Tato neúčinnost se týká **všech právnických osob**, které náš právní řád zná a to bez ohledu na jejich podnikatelský či nepodnikatelský účel. Přesto **v praxi nejtypičtější** jsou situace, kdy dlužník zakládá nebo se podílí na **založení obchodních společností**. Této problematice se budu věnovat podrobněji.

Uvedené ustanovení se týká **dvou** okruhů případů. Prvý se týká situace, kdy dlužník **zakládá** obchodní společnost **spolu s dalšími osobami**. V tomto případě se dlužník účastní na procesu uzavírání společenské smlouvy dle § 57 ObchZ, tedy při založení **veřejné obchodní společnosti** (§ 78 ObchZ), **komanditní společnosti** (§ 94 ObchZ), **společnosti s ručením omezeným** (§ 110 ObchZ) **společnosti akciové**, ať již se dlužník účastní přímo na zakladatelské smlouvě (§ 163 obchZ), nebo jestliže se účastní na sukcesívním založení úpisem akcií na základě veřejné nabídky akcií (§ 165 ObchZ), **evropského hospodářského zájmového sdružení** (zákon č. 360/2004 Sb.) a **evropské společnosti** (zákon č. 627/2004 Sb.). Jestliže je dlužníkem obchodní společnost, pak **dalšími způsoby** podílení se na založení nové společnosti jsou bezpochyby i **přeměny společnosti**. Konkrétně jde o **fúzi splynutím** (§ 69a odst. 2

ObchZ) a **rozdělení se založením nových společností** (§ 69 odst. 4 písm. a) ObchZ) nebo rozdělení dle § 69 odst. 4 písm. c), které umožňuje kombinaci **rozdělení se založením nových společností a rozdělení sloučením**.

Druhý okruh se týká situace, kdy dlužník **sám** právnickou osobu **zakládá**. V případě obchodních společností může jít o založení společnosti s ručením omezeným (§ 105 odst. 2 ObchZ) a společnost akciovou, jestliže je dlužník právnickou osobou (§ 162 odst. 1 ObchZ).

Právními úkony stíženými neúčinností jsou v prvním případě **společenská smlouva** u společnosti s ručením omezeným, **zakladatelská smlouva** nebo **zápis do listiny upisovatelů** u akciové společnosti a v druhém případě **zakladatelská listina**. Z hlediska neúčinnosti je rozhodující, zda byl právní úkon proveden (stal se perfektním) v rozhodné době šesti měsíců počítané nazpět od podání návrhu na prohlášení konkursu. Není zde vůbec rozhodné, kdy byl předmět vkladu dlužníkem předán správci vkladů (§ 60 ObchZ), ani okamžik, ke kterému společnost zápisem do obchodního rejstříku vznikla, ani moment přechodu vlastnického práva na společnost k poskytnutému vkladu.

Jak již zmíněno **neúčinnost** právního úkonu **nezpůsobuje** jeho **neplatnost**, a proto ani neúčinnost právních úkonů, jimiž se dlužník podílel na zakladatelských dokumentech, **nezpůsobuje** neplatnost těchto listin a ani není důvodem pro rozhodnutí soudu o neplatnosti společnosti dle § 68a ObchZ. Neúčinnost je též spojena pouze s účastí dlužníka na založení společnosti a nijak se netýká jednání ostatních zakladatelů.

Plnění z neúčinných právních úkonů nebo **náhrada za ně** musí být **vydáno do podstaty**. Jde o nárok na plnění, který dospívá okamžikem prohlášení konkursu a jeho funkcí je obnovit rozsah konkursní podstaty, jaký by byl, kdyby k neúčinnému právnímu úkonu nedošlo. Co je pak tímto plněním? Jestliže došlo k založení společnosti **s poskytnutím vkladů**, pak je společnost

povinna vydat do konkursní podstaty předmět vkladu nebo peněžitou náhradu za něj. Není vůbec rozhodné, že se majetek mezitím stal vlastnictvím společnosti. Pakliže byl dlužník **jediným** zakladatelem a následně společníkem tzv. jednočlenné společnosti, bude **zánik společnosti** pravidelným důsledkem. Stejně tak bude existenčně ohroženo i trvání vícečlenných kapitálových společností v případě, že se dlužník významněji podílel na tvorbě základního kapitálu.

Pokud dlužníkova povinnost k splacení vkladu ještě nedospěla nebo nebyla dlužníkem splněna, nemusí společnost nic do podstaty plnit, ale zároveň není oprávněna cokoli z podstaty požadovat.

Druhý případ neúčinnosti podle § 15 odst. 1 písm. b) zákona se týká situace, kdy dlužník v rozhodné době šesti měsíců před podáním návrhu na prohlášení konkursu nebo po podání tohoto návrhu **nabývá majetkovou účast** na již existujících subjektech. Na rozdíl od předchozího písmene zde zákon hovoří již pouze o účasti na obchodních společnostech, družstvech či nejobecněji **na podnikání** jakékoli jiné osoby ať fyzické nebo právnické.

Nabytí majetkové účasti na již existujících obchodních společnostech se v zásadě může stát **dvěma postupy** v závislosti na druhu společnosti. Buď půjde **u veřejné obchodní společnosti** a **komanditní společnosti** o **přistoupení** dlužníka do společnosti (s nutnou **změnou** společenské smlouvy) se současným **zvýšením základního kapitálu** o poskytnutý vklad (u veřejné obchodní společnosti není základní kapitál obligatorní náležitostí vzniku ani existence společnosti) nebo **u všech forem obchodních společností** o **převod podílu** již existujícího společníka na dlužníka (u osobních společnostech opět spojený se změnou společenské smlouvy) a nebo při procesu zvyšování základního kapitálu.

Konkrétní **způsoby nabývání účasti** na obchodních společnostech jsou **následující**. U veřejné obchodní

společnosti, je-li ve společenské smlouvě stanovena vkladová povinnost společníků, dojde k přistoupení dlužníka na základě písemného převzetí závazku k poskytnutí nového vkladu a změny společenské smlouvy dle § 83 ObchZ. Převoditelnost podílu veřejné obchodní společnosti byla předmětem rozdílných názorů, ale většinou je tato možnost připuštěna (Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol. Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 53; Pelikánová, I. a kol. Obchodní právo. Díl I. 2. vyd. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 264). K převodu podílu je nutno uzavřít smlouvu se souhlasem všech nebo většiny společníků a provést změnu společenské smlouvy.

U komanditní společnosti je situace komplikována existencí dvou druhů společníků a to komplementářů a komanditistů. Navíc zákon odkazuje na přiměřené použití ustanovení o veřejné obchodní společnosti a u právního postavení komanditistů na ustanovení o společnosti s ručením omezeným (§ 93 odst. 4 ObchZ). Komplementáři jsou neomezeně ručícími společníky a vzhledem k uvedenému ustanovení § 93 odst. 4 ObchZ a absenci jakékoli úpravy jejich postavení v rámci regulace komanditní společnosti se pro ně uplatní v plné míře stejná práva a povinnosti, která náležejí společníkům veřejné obchodní společnosti. Ohledně komplementářů tak odkazují na výklad podaný shora. Komanditní společnost je povinna vytvářet základní kapitál (§ 58 odst. 2 ObchZ). Vkladovou povinnost mají pouze komanditisté, komplementáři ji mohou převzít jen dobrovolně (§ 97a ObchZ). Komanditistou se dlužník může stát buď opět přistoupením ke společenské smlouvě nebo nabytím podílu od stávajícího společníka. Co se týče převodu podílu, obchodní zákoník odkazuje na § 115, který se týká společnosti s ručením omezeným (§ 97 odst. 4 ObchZ). Z toho plynou následující zásady pro převod podílu v komanditní společnosti. Předně musí společenská smlouva převod výslovně připustit. Dále je převod

spojen se změnou společenské smlouvy a je podmíněn souhlasem ostatních společníků. Je nutné uzavření písemné převodní smlouvy s ověřenými podpisy. Vůči společnosti nastávají účinky převodu dnem doručení účinné smlouvy.

U společnosti s ručením omezeným jako společnosti kapitálové jsou možnosti nabytí účasti následující. Jednak se může dlužník účastnit na zvýšení základního kapitálu převzetím povinnosti k novému vkladu dle § 143 ObchZ nebo může nabýt již existující obchodní podíl. A to buď podíl vyloučeného společníka dle § 113 odst. 5 ObchZ nebo připouští-li to výslovně společenská smlouva, podíl převáděný dobrovolně stávajícím společníkem dle § 115 ObchZ.

U akciové společnosti jako společnosti ryze kapitálové je problematika nabytí účasti velice rozsáhlá a variabilní a proto jen stručně. Může jít o jakýkoli způsob nabytí akcií, zatímního listu, vyměnitelných a prioritních dluhopisů, opčních listů a poukázky na akcie jako účastnických cenných papírů. Sem je třeba zařadit i samostatně převoditelná práva na upisování akcií a vyměnitelných dluhopisů.

Neúčinnost postihuje i vznik členství dlužníka v existujícím družstvu, což se konkrétně může stát přijetím na základě členské přihlášky nebo převodem členského podílu. Uvedené ustanovení zákona obecně prohlašuje za **neúčinné** i nabytí majetkové účasti na **jakékoli formě podnikání** jiné osoby. Tak může jít konkrétně o formu **tichého společenství** (§ 673 ObchZ) i o členství ve **sdržení osob dle občanského zákoníku** (§ 829).

V § 15 odst. 1 písm. c) prohlašuje zákon za neúčinné vůči věřitelům **bezplatné převody** majetku dlužníka nebo převody takového majetku **za nápadně nevýhodných podmínek**. Výjimkou jsou pouze dary osobám blízkým při obvyklých příležitostech. Pojem nápadně nevýhodných podmínek je nekonkrétní a jeho naplnění v konkrétních situacích je ponecháno na soudní praxi. Ta vychází ze zásady, že stejné pojmy mají být vykládány

v rámci právního řádu shodně. Tak se uvedený pojem interpretuje stejně jako v případě možnosti odstoupení od smlouvy uzavřené v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek dle § 49 ObčZ. Jde o to objektivně posoudit vzájemný poměr mezi plněním dlužníka a poskytnutým protiplněním druhé strany (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 460).

Podle písmene d) jsou ze zákona neúčinné právní úkony dlužníka, kterými na sebe v rozhodné době **přejímá** vzhledem ke svému majetku **nepřiměřené závazky**. Dle tohoto ustanovení by mohlo jít zejména o případy, kdy dlužník v rozhodné době k újmě svému majetku poskytuje **nepřiměřené zajištění** za závazky jiných osob v podobě **ručení** (§ 546 až 550 ObčZ nebo § 303 až 312 ObchZ), uzavření **zástavní smlouvy** (§ 552 ve spojení s § 152 a násl. ObčZ), zajištění **postoupením pohledávky** (§ 554 ObčZ) nebo **poskytnutím jistoty** (§ 555 až 557 ObčZ). Další možnou variantou by mohlo být **uznání již promlčeného závazku** (§ 558 ObčZ nebo § 323 ObchZ). Stejně tak, jestliže dlužník sjedná **nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu** (§ 544 ObčZ), **úroky** (§ 658 ObčZ) nebo **úroky z prodlení** (§ 517 ObčZ). Je-li dlužník v postavení nájemce majetku, pak pod tuto skutkovou podstatu zřejmě patří i **placení nepřiměřeně vysokého nájemného**.

Dalšími ze zákona neúčinnými právními úkony dlužníka jsou dle § 15 odst. 1 písm. e) **odmítnutí dědictví** nebo **daru**, jestliže k nim dlužník neměl závažný důvod nespočívající v jeho majetkové situaci. Za závažný důvod, který tedy nezpůsobuje neúčinnost, je nepochybně třeba považovat odmítnutí předluženého dědictví. Pokud se však jedná o neúčinné odmítnutí dědictví, má to za následek, že se k němu v dědickém řízení nepřihlíží a dědictví se nadále projedná již se správcem konkursní podstaty, který se stává účastníkem prohlášením konkursu přerušeno řízení (§ 14 odst. 1 písm. c) zákona). Jestliže již k projednání dědictví došlo, musí

správce vymáhat vydání dědictví nebo náhrady za ně po tom, kdo jej neoprávněně nabyl.

Posledním případem neúčinnosti ze zákona je situace, kdy dlužník v rozhodné době uzavírá **smlouvy o nájmu** nebo o **vypůjčce svého majetku** nebo ke svému majetku **zřizuje věcná břemena za nápadně nevýhodných podmínek**. Zákon prohlašuje za neúčinné veškeré smlouvy o nájmu, kdy je **dlužník v postavení pronajímatele** (§ 663 až 723 ObčZ, § 488b až § 488i a § 630 až § 637 ObchZ, zák. č. 116/1990 Sb. o nájmu a podnájmu nebytových prostor). Na osobách (nájemcích), které měly z uvedených nájemních smluv jakýkoli prospěch (zejména platily bezdůvodně nižší nájemné než je obvyklé), lze vymáhat vydání ušlého plnění do konkursní podstaty. Předmětem smlouvy o vypůjčce je přenechání individuálně určené věci do bezplatného dočasného užívání a dle uvedeného ustanovení lze i na vypůjčitelu vymáhat vydání prospěchu z užívání dlužníkovu majetku do podstaty. Obdobnému účelu slouží i neúčinnost dlužníkem zřízeného věcného břemene ke svému majetku, jestliže se tak stane za nápadně nevýhodných podmínek, tedy typicky bezplatně nebo ve zjevně hrubém nepoměru k dlužníkem poskytovanému plnění.

Je třeba si ovšem uvědomit, že **správce má ze zákona uloženu povinnost všechna tato ušlá plnění nebo náhradu za ně soudně uplatnit a vymáhat (není-li plněno dobrovolně) podle § 27 odst. 4 zákona a nejde tudíž o spor vyvolaný konkursem** (Winterová, A. Incidenční spory. Bulletin advokacie 2003, č. 4, s. 15).

V praxi se žaloba na vydání plnění z neúčinného právního úkonu dlužníka prakticky nepoužívá. Naopak, má-li **správce** za to, že k neúčinnému právnímu úkonu došlo a byl tak zkrácen majetek konkursní podstaty, **zapiše** rovnou věc, právo nebo jinou majetkovou hodnotu **do soupisu podstaty** s poznámkou o nárocích uplatňovaných obohacenými osobami a ty se pak mohou bránit podáním vylučovací žaloby. **V následném sporu se pak**

otázka neúčinnosti právního úkonu posoudí jako předběžná (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 465).

Pododdíl 2.5.3. Odporovatelnost právních úkonů úpadce v konkursu

Zákon o konkursu a vyrovnání upravuje právo odporovat dlužníkem učiněným právním úkonům odkazem na úpravu obsaženou v občanském zákoníku s některými odchylkami. Obecnou úpravu tvoří jediný paragraf občanského zákoníku a to § 42a. Smyslem práva odporovatelnosti je ochrana věřitele před právními úkony dlužníka, které vedou ke zmenšení majetku dlužníka. Tím dochází ke zmaření nebo omezení věřitelovy možnosti uspokojit svou pohledávku. Rozdílně od neplatnosti právního úkonu, která působí proti všem (erga omnes), odporovatelný právní úkon je platným a na základě pravomocného rozhodnutí soudu ztrácí účinnost pouze vůči osobám oprávněným k uplatnění odporu. Doktrína v této souvislosti hovoří o relativní bezúčinnosti (Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 210).

Věřitel se tak podle citovaného ustanovení může domáhat určení (ovšem nejde o žalobu určovací dle § 80 písm. c) OSŘ), že dlužníkovy právní úkony, které zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky (jde o právní úkony in fraudem creditoris), jsou vůči němu právně neúčinné. Zkracovací právní úkony mohou být jednostranné, dvou i vícestranné. Může jít o právní úkony zcizovací (např. kupní či darovací smlouva), ale i o jiné úkony, pokud zkracují možnost uspokojení věřitelovy pohledávky (např. prominutí dluhu).

Právo odporovatelnosti je třeba uplatnit cestou soudního řízení podáním odpůrčí žaloby. Aktivní věcná legitimace k podání žaloby svědčí věřiteli, který má v době, kdy soud

rozhoduje o odpůrčí žalobě, **proti dlužníku vymahatelnou pohledávku**. Vymahatelnost pohledávky znamená, že pro ni má již věřitel vymožen titul pro výkon rozhodnutí neboli exekuční titul. Pohledávka nemusí být vymahatelná v době, kdy byl zkracovací právní úkon učiněn, ale musí jí být v době rozhodování soudu (§ 154 odst. 1 OSŘ). **Pasivně věcně legitimována** je osoba, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn nebo které vznikl prospěch z odporovaného právního úkonu. Dlužník pasivně legitimován není a ve sporu by mohl působit pouze jako vedlejší účastník na straně žalované.

Podmínky odporovatelnosti jsou následující. Dlužník učinil právní úkon v posledních třech letech před podáním žaloby v úmyslu zkrátit věřitele (cum animo fraudandi) a tento úmysl musel být druhé straně znám. Úmysl dlužníka i vědomost druhé strany o něm musí tvrdit a dokázat věřitel a zároveň musí odpůrčí žalobu podat v prekluzivní lhůtě tří let od učinění právního úkonu. Jestliže došlo ke zkracovacímu právnímu úkonu mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou, je úmysl dlužníka i vědomost blízké osoby o něm občanským zákoníkem předpokládána. Osoba blízká se pak může odpůrčí žalobě ubránit pouze tvrzením a prokázáním toho, že dlužníkův úmysl zkrátit věřitele nemohla poznat ani při vynaložení náležité pečlivosti.

Smyslem odpůrčí žaloby je **dosáhnout rozhodnutí soudu**, kterým by bylo určeno, že je vůči věřiteli neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon. **Rozhodnutí** soudu, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno, pak představuje **podklad** k tomu, že se věřitel může na základě exekučního titulu, vydaného proti dlužníku, domáhat **nařízení exekuce** postižením toho, co odporovaným právním úkonem ušlo z dlužníkova majetku, a to **nikoliv proti dlužníku**, ale **vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn**. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné, může se věřitel - místo určení neúčinnosti právního úkonu - domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného

právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění.

Odpůrčí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v exekučním řízení, a to postižením věcí nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkovra majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu (R 27/2000).

Úprava odporovatelnosti v konkursu je **speciální** k obecné občanskoprávní úpravě a je v několika ohledech **odlišná**. Jednak je **aktivní legitimace** k podání žaloby **zúžena** na přesně vymezené subjekty. Jde o **správce podstaty** a **konkursní věřitele**, tedy věřitele, kteří přihlásili svou pohledávku a tím jí v konkursu uplatnili. Dále je **právo odporovat** právním úkonům dlužníka významně **rozšířeno na další osoby**. Výslovně jde o **dědice** osob, které s dlužníkem sjednaly právní úkon nebo z něj měly prospěch, a i o **třetí osoby**, jestliže jim byly známy okolnosti odůvodňující odporovatelnost právních úkonů proti jejich předchůdci. **Cílem** uplatnění odporovatelnosti v konkursu je **dosáhnout neúčinnosti** zkracovacího právního úkonu, který vlastně **zmenšuje majetek konkursní podstaty** a tím **snižuje možnost uspokojení pohledávek konkursních věřitelů**.

Po prohlášení konkursu lze **plnit jen ve prospěch podstaty** a tak musí být vše, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovra majetku vráceno do podstaty a není-li to možné, musí být poskytnuta peněžité náhrada. **Petit** odpůrčí žaloby by tak měl znít **vedle určení neúčinnosti i na plnění do konkursní podstaty**. Základním cílem konkursu je poměrné uspokojení věřitelů z majetku podstaty a jedním z účinků prohlášení konkursu je i nemožnost započtení na majetek patřící do podstaty. Z toho vyplývá to co zákon jen výslovně deklaruje v § 16 odst. 3, totiž že odporovatelným právním úkonem nemůže

být vyrovnána vzájemná pohledávka odpůrce proti úpadci. To by znamenalo faktické uspokojení věřitele mimo konkurs.

Oddíl 2.6. Spory vyvolané vyrovnáním

Pododdíl 2.6.1. Neúčinnost a odporovatelnost

Zákon o konkursu a vyrovnání stanoví **neúčinnost** dlužníkem učiněných právních úkonů a možnost jejího dosažení prostřednictvím soudního řízení **ve dvou případech**.

Za prvé se jedná o **důsledek podání návrhu na vyrovnání**. Účinky spojené s podáním návrhu dlužníkem stanoví § 49 odst. 1 zákona. Tyto **účinky nastávají k okamžiku podání návrhu** u soudu a jsou **časově omezeny do rozhodnutí soudu o povolení vyrovnání**. Dnem vyvěšení usnesení o povolení vyrovnání na úřední desce vyrovnacího soudu jsou pak tyto účinky nahrazeny novými. Účinky zanikají také v případě, že vyrovnací řízení bude zastaveno nebo návrh na vyrovnání bude zamítnut.

Dlužník od podání návrhu na vyrovnání nesmí zcizovat nemovitosti, zatěžovat je zástavním právem či věcným břemenem, zřizovat ke svému majetku práva na oddělené uspokojení, zavazovat se jako ručitel nebo spoludlužník a poskytovat nepřiměřené dary ze svého majetku. Jakousi generální klausulí je ustanovení, že dlužník **nesmí provádět jakékoli úkony, které by mohly poškodit věřitele**.

Důsledky nedovoleného chování dlužníka jsou upraveny odlišně od konkursního řízení. Ve vyrovnacím řízení majetek dlužníka netvoří majetkovou podstatu, ze které by se věřitelé uspokojovali. Jestliže dlužník jedná v rozporu se zákazy, jsou jeho právní úkony vůči věřitelům neúčinné a každý věřitel je oprávněn domáhat se této neúčinnosti odporovou žalobou. Jde o žalobu na určení, že právní úkon dlužníka je neúčinný vůči jeho věřitelům. Žaloba se podává proti osobě, která měla z neúčinného právního úkonu prospěch. **Zákon** na rozdíl od

podobné úpravy v konkursu **nerozšiřuje okruh osob**, které by mohly být žalovány. Je-li rozsudek o žalobě vyhovující, hledí se na právní úkon jakoby se vůbec nestal a majetek může být použit k uspokojení věřitelů.

Žalobu je třeba podat **u vyrovnacího soudu**, neboť jde o spor vyvolaný vyrovnáním dle **§ 9 odst. 3 písm. t) OSŘ**. Takovou žalobu je však možné podat pouze do dne uveřejnění usnesení o zastavení nebo skončení vyrovnání na úřední desce soudu.

Podstatným rozdílem proti úpravě odporovatelnosti v konkursu i proti obecné úpravě v občanském zákoníku je, že **není nutno v řízení vedeném dle § 49 odst. 2 zkoumat, zda druhý smluvní partner věděl či vědět mohl o podaném návrhu na vyrovnání ani to, zda dlužník činil napadené úkony v úmyslu zkrátit věřitele**. Podmínky odporovatelnosti jsou zde totiž **dány objektivně** (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 926).

Za druhé se jedná o důsledek povolení vyrovnání, jehož účinky nastávají dnem vyvěšení usnesení na úřední desce vyrovnacího soudu.

Dlužník není od povolení vyrovnání oprávněn samostatně provádět právní úkony, kterými by byly zkracovány zájmy věřitelů. Tyto úkony může činit **jen s výslovným souhlasem vyrovnacího správce**. Dále je vyrovnací soud oprávněn po povolení vyrovnání až do jeho potvrzení dlužníkovi určité právní úkony **zakázat** nebo je **podmínit souhlasem vyrovnacího správce**. A konečně sám **vyrovnací správce** může rozhodnout o **rozšíření okruhu právních úkonů, k nimž je zapotřebí jeho souhlasu**.

Jinak o případném sporu platí shodně to, co je uvedeno výše. Žalobu je třeba podat do doby, než bude vyrovnací řízení zastaveno nebo skončeno (§ 66).

Pododdíl 2.6.2. Popírání pohledávek

Jestliže chce být věřitel uspokojen v důsledku dlužníkem řádně splněného vyrovnání, musí se svým nárokem **přihlásit do vyrovnání**. Pouze **přihlášení věřitelé** se stávají účastníky řízení. **Přihlásit** svou pohledávku **musí i věřitelé přednostní**. Věřitelé, kteří své pohledávky nepřihlásí, riskují zánik svých pohledávek.

Přihláška se podává u vyrovnacího soudu. Musí mít jednak obecné náležitosti podání podle § 42 odst. 4 OSŘ a jednak zvláštní obsahové náležitosti vyžadované zákonem o konkursu a vyrovnání. Lhůta pro podání přihlášek činí čtyři týdny od vyvěšení usnesení o povolení vyrovnání na úřední desce soudu. Ale nejedná se o lhůtu propadnou, jak vyplývá z ustanovení § 58 odst. 1, podle kterého se i k opožděným přihláškám při vyrovnacím jednání přihlédne, lze-li je přezkoumat bez zbytečného odkladu.

Jediným obligatorně nařizovaným jednáním je **vyrovnací jednání**. **Podkladem** pro jeho konání je **seznam přihlášených pohledávek** vypracovaný vyrovnacím správcem. **Vyrovnací správce** je povinen přihlášené pohledávky **sepsat** a **přezkoumat** je. Své stanovisko, zda pohledávku popírá a z jakého důvodu, do seznamu zapíše. Soud si poté vyžádá **stanovisko dlužníka**. Ten je **povinen vyjádřit se ve lhůtě** dané mu správcem. Jestliže tuto lhůtu **nedodrží**, platí **nevyvratitelná domněnka**, že pohledávku **uznává**. **Poslední** se mohou k přihlášeným pohledávkám **vyjádřit věřitelé**.

Dlužník se k přihlášeným pohledávkám vyjadřuje především výše popsáním způsobem, tedy ještě před samotným vyrovnacím jednáním. Opožděné přihlášky se přezkoumávají na vyrovnacím jednání jen pokud je to možné. **Důsledkem popření nevykonatelné pohledávky dlužníkem** je, že pro takovou pohledávku **nelze vést** na základě pravomocného usnesení o potvrzení vyrovnání **výkon rozhodnutí** a věřitel popřené pohledávky nebude v rámci

vyrovnání uspokojen. Věřitel popřené nevykonatelné pohledávky se ale může domáhat svého práva postupem podle § 59 písm. a). To znamená, že může požádat vyrovnací soud, aby nařídil dlužníkovi složit do soudní úschovy částku připadající na popřenou pohledávku. Zároveň vyrovnací soud určí věřiteli lhůtu k uplatnění popřené pohledávky u soudu a poučí jej, že nebude-li lhůta dodržena, složená částka se uvolní ve prospěch dlužníka. Věcně a místně příslušným k projednání sporu bude vyrovnací soud. Takto vyvolaný spor se liší od sporů o určení pravosti, výše a pořadí pohledávek popřených v konkursu.

Předně spor dle § 59 zákona nemá přímý vliv na další průběh vyrovnacího řízení a není třeba čekat na jeho výsledek před potvrzením vyrovnání. V případě úspěchu věřitele ve sporu dojde k jeho uspokojení mimo vyrovnání z prostředků složených do soudní úschovy. A dále je zde rozdíl v tom, že žalovaným bude vždy pouze dlužník, vyrovnací správce se sporu nijak nezúčastní. Svým charakterem půjde o žalobu určovací dle § 80 písm. c) OSŘ (Zelenka, J., Maršíková, J. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 963).

Jestliže dlužník popře pohledávku vykonatelnou, musí pak uplatnit u soudu výkon rozhodnutí některý ze zastavovacích důvodů upravených v § 268 OSŘ.

Popře-li pohledávku vyrovnací správce, nedochází k vyvolání sporu. Zákon s takovým popřením spojuje pouze ten následek, že pro popřenou pohledávku nelze vést výkon rozhodnutí na základě pravomocného usnesení o potvrzení vyrovnání.

Popření pohledávky věřitelem nemá na průběh vyrovnání žádný vliv a může mít pouze informativní charakter pro dlužníka nebo vyrovnacího správce.

Místo závěru:

Úvodem je třeba se zmínit o **nově připravované úpravě úpadkového práva** v návrhu tzv. insolvenčního zákona. Ten bude obsahovat **zákonou definici incidenčních sporů**. Definice uvádí, že **incidenčními spory jsou spory spojené s insolvenčním řízením, o nichž tak stanoví zákon, a které se projednávají v rámci insolvenčního řízení**. Za incidenční spory návrh označuje spory o pravost, výši, pořadí a zajištění přihlášených pohledávek, spory vylučovací, spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, spory o zrušení podílového spoluvlastnictví dlužníka, spory na základě odpůrčí žaloby, spory podle zvláštních právních předpisů upravujících obchodní společnosti a družstva a jiné právnické osoby, spory o náhradu újmy, která vznikla v důsledku porušení povinnosti v insolvenčním řízení a další **spory, které zákon za incidenční označí**.

Jasně stanovení zákona, které spory se považují za incidenční, je z pohledu právní praxe třeba hodnotit pozitivně. Pro projednání incidenčních sporů se bude nařizovat zvláštní jednání v rámci insolvenčního řízení a bude koncentrováno v ruku jednoho soudce. Návrh přináší **změnu v úpravě popírání pohledávek i v pojetí práva odporovatelnosti**.

Přímo popírat pohledávky mohou pouze **správce a dlužník** (jeho popření však stejně jako nyní nemá vliv na to, zda se pohledávka bude pokládat za zjištěnou). **Věřitelé nemohou** popírat pohledávky navzájem ani ve vztahu k dlužníkovi. Mohou požádat správce, aby konkrétní pohledávku popřel, pokud návrh doloží listinami. V takovém případě není správce oprávněn popření odmítnout.

Návrh **zcela mění dosavadní pojetí neúčinnosti a odporovatelnosti**. Opouští se velmi tvrdá úprava **neúčinnosti ze zákona** a zavádí se možnost dovolat se neúčinnosti pomocí

klasické *actio pauliana*, tedy žaloby známé již z odpůrčího řádu z roku 1931.

Současné právní úpravě incidenčních sporů je třeba vytknout přílišnou **stručnost**, která dává široký prostor pro výklad. Pro správné posouzení konkrétních případů je nutné přihlížet k závěrům přijatým doktrínou i k názorům vysloveným právní praxí v soudních rozhodnutích a stanoviscích.

Shodně je možno uvést u úpravy sporů vyvolaných výkonem rozhodnutí. Občanský soudní řád je nijak nedefinuje, pouze počítá s jejich existencí v rámci úpravy místní příslušnosti a to ještě jen u sporů odporových a vylučovacích. Sporům vylučovacím, které slouží k ochraně majetku třetích osob, je věnován jediný paragraf a spory z lepšího práva je nutno řešit na teoretickém základě.

Přehled použité literatury:

Bureš, J., Drápal, L.: K některým otázkám incidenčních sporů v konkurzu. Právní rozhledy 1998, č. 6

Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001

Eliáš, K.: Incidenční spory. Právní rozhledy 1993, č. 1

Eliáš, K.: Neúčinnost dlužníkovy účasti na založení společnosti. Právní rozhledy 1999, č. 4

Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol.: Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 3. vydání. Praha, C. H. Beck, 2001

Fiala, J.: Popírání pohledávek v soudním výkonu rozhodnutí. Právník 1966

Fiala, J.: Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (Exekuční spory), Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1972, Monographia XVI

Handl, V., Rubeš, J. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář, II. Díl. Panorama Praha, 1985

Hora, V.: Exekuční právo. Praha, 1938

Hora, V.: Řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí. Praha, 1931

Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání. Praha, C. H. Beck, 2002

Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 1. díl, ASPI Publishing, s. r. o., 2002

Kozel, R.: Problémy konkursního řízení a jejich řešení. Praktická příručka. Praha, Linde Praha a.s., 2001

Krčmář, Z.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Poznámkové vydání s judikaturou. IFEC s. r. o., Praha, 2000

Pelikánová, I.: Konkurs. Právní praxe v podnikání 1993, č. 1

Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo. Díl I. 2. vydání Praha, Codex Bohemia, 1998

Pohl, T.: Zákon o konkurzu a vyrovnání, krok za krokem. Prospektrum s. r. o., Praha, 2000

Schelleová, I.: Konkursní a vyrovnací řízení. Brno, Masarykova univerzita, 1995

Schelleová, I. a kol.: Konkurs a vyrovnání. 2. vydání. Praha, Eurolex Bohemia, 2004

Steiner, V.: Nároky na vyloučení věci nenáležející dlužníku a na náhradu za její zničení v konkursu a vyrovnání. právní praxe v podnikání 1993, č. 4

Steiner, V.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář k zákonu. 2. vydání. Praha, Linde Praha a.s., 1996

Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001

Voska, J.: Konkursní, vyrovnací a odpůrčí řády. Praha, 1931

Voska, J., Ledrer, E.: Československé civilní řízení soudní, exekuční a právo konkursní a vyrovnací. Praha, 1947

Winterová, A.: Incidenční spory. Bulletin advokacie 2003, č. 4

Winterová, A. a kol.: Civilní exekuce, konkurs a vyrovnání. Praha, 1992

Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a. s., Praha 2004

Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2002

Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí. Praha, C. H. Beck, 1998